

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, април 1995
Број 4

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
АДВОКАТУРА И ЕТИКА

АДВОКАТУРА

Слободан Бељански

Нацрт Кодекса професионалне етике
адвоката / 103

Др Жељко Фајфрић

Адвокатура и етика / 126

ХРОНИКА / 132

МЕЂУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ПРАВА
ИЗ ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ / 134

ПРИКАЗИ

Др Станко Пихлер

Кривични законик Републике
Словеније / 136

Др Момчило Грубач

Нови словеначки Закон о кривичном
поступку / 146

ПРАКСА

Пракса Дисциплинског суда Адвокатске коморе Војводине / 158

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ / 161

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

Topic of Glasnik: ATTORNEYS CODE OF ETHICS

ATTORNEYS

Slobodan Beljanski

Draft Attorneys Professional Code
of Ethics / 103

Željko Fajfrić, Ph.D.

Attorneys and Ethics / 126

CHRONICLE / 132

INTERNATIONAL CONVENTION ON THE PROTECTION OF RIGHTS OF DEFENSE / 134

BOOK REVIEWS

Stanko Pihler, Ph.D.

Criminal Code of Republic of Slovenia / 136

Momčilo Grubač, Ph.D.

The new Slovenian Code of Criminal
Procedure / 146

CASE LAW

Decision of the Voivodina Bar Disciplinary Court / 158

NOTICES

From the meeting of the Managing Board of the Voivodina Bar Association / 161

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

. Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Пирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Боџић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Здјелар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубиџевић, адвокат у Бачком Петровцу, Срђан Миковић, адвокат у Панчеву, Пребрај Веселиновић, адвокат у Новом Саду, Радивоје Јовић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник

Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва

21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. Телефон: 021/29-459

Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, април 1995
Број 4

АДВОКАТУРА

Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

НАЦРТ КОДЕКСА ПРОФЕСИОНАЛНЕ ЕТИКЕ АДВОКАТА*

А. УВОДНА ПРАВИЛА

1. Правила о Кодексу

1. Кодекс професионалне етике адвоката (у даљем тексту: Кодекс) скуп је правила о дужностима и правима адвоката, заснованих на посебној врсти и високом степену њихове професионалне и моралне одговорности.

2. Кодекс се односи на адвокате уписане у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине (у даљем тексту: Адвокатска комора).

3. Пре него што отпочне адвокатску делатност адвокат је дужан да се упозна са садржајем Кодекса и Статута Адвокатске коморе (у даљем тексту: Статут).

4. Непознавање Статута и Кодекса не оправдава.

5. Када адвокатску делатност обавља на подручју друге организације адвоката, адвокат треба да уважава сталешке и етичке норме те организације, а када то чини у иностранству тада и међународна начела етике и сталешког права адвоката, уколико те норме и та начела нису у супротности са овим Кодексом.

6. Адвокатска комора надзире поштовање Кодекса, прописује да ли повреда Кодекса има за последицу дисциплинску одговорност адвоката и утврђује и санкционише такву одговорност.

* Овај Нацрт ауторски је прилог адвокатској деонтологији. Сачињен је на тражење Управног одбора АКВ, као основа за јавну расправу, пред евентуално усвајање новог Кодекса на годишњој Скупштини АКВ, заказаној за 24. VI 1995. (Прим. С. Б.)

7. Уколико за одређени случај не постоји правило са директним значењем, Кодекс треба тумачити служећи се аналогijом, или по циљу и смислу његових општих правила.

II. Значење израза

8. У смислу овог Кодекса, ако другачије није одређено:

1. израз „заступање” означава целокупну адвокатску делатност, укључујући, осим заступања, одбрану и остале облике правне помоћи у остваривању и заштити слобода, права и других интереса грађана и правних лица;

2. израз „адвокат”, осим сваког адвоката понаособ, означава и све адвокате који припадају или су припадали истој заједничкој адвокатској канцеларији;

3. израз „заједничка адвокатска канцеларија” означава све облике удруженог, ортакчког и другог заједничког рада адвоката у истој канцеларији;

4. израз „клијент” означава лице кога адвокат заступа;

5. израз „странка” означава лице које се обратило адвокату све док се овај још није прихватио заступања, као и сваког другог учесника поступка;

6. израз „супротна странка” означава лице чији је интерес, у одређеном поступку, супротан интересу клијента;

7. израз „колега” означава другог адвоката.

B. ОПШТА ПРАВИЛА

I. Основи професионалне етике и одговорности

9. Посебан садржај професионалне етике и високи степен професионалне одговорности адвоката засновани су на претпоставкама:

1. да је адвокатūra слободна професија али и служба јавног поретка;

2. да је адвокат посебан чинилац правосуђа и заступник и саветодавац у свим правним стварима;

3. да адвокат остварује и штити интересе клијента, али и служи интересима правде и да је обавезан да својим професионалним и другим јавним деловањем и личним примером доприноси владавини права и друштву заснованом на поштовању закона;

4. да адвокат по правилу делује у домену угрожених слобода и права и непознавања прописа лица која су му се обратила за помоћ;

5. да независно, стручно, савесно и самостално обављање адвокатског позива представља једну од основних гаранција у остваривању, заштити и унапређењу људских права и слобода;

6. да од начина рада и понашања сваког адвоката понаособ зависи значај и углед адвокатуре у целини.

10. Адвокат у сваком тренутку треба да буде свестан своје одговорности и да са њом усклади своје поступке, посебно када се опредељује између сукобљених вредности и интереса.

11. Адвокат је одговоран за савете које је дао и за мере које је предузео.

II. Независност и самосталност

12. Адвокат је дужан да чува независност адвокатског позива и да у свом професионалном раду и одлучивању поступа слободно, самостално и у сагласности са властитим уверењима, не подлежући притисцима, претњама, утицајима и уплитању, ма са чије стране долазили, и не поводећи се за другим интересима и ауторитетима, осим интереса клијента и ауторитета правне науке, Устава, закона, Статута и овог Кодекса.

13. Адвокат не сме да прихвата послове и звања који би га ставили у подређен положај, довели до некритичког извршавања туђих налога, или његов рад условљавали таквом врстом обавеза или погодности које би угрози-ле његову независност и самосталност.

14. Изузеци од начела независности и самосталности, који не укидају њихову суштину, допуштени су само у мери неопходној за рад заједничке адвокатске канцеларије.

III. Стручност

15. Адвокат је дужан да у раду поступа стручно, са знањем за које је квалификован.

16. Адвокат стално треба да прати прописе, правну праксу и стручну литературу и да обнавља, усавршава и проширује своје правно и опште образовање.

IV. Савесност

17. Адвокат је дужан да свој позив обавља савесно, брижљиво, одлучно, благовремено, са искреношћу према клијенту, уз пуну посвећеност случају који му је поверен и уз употребу свих својих знања и способности и свих правно допуштених и оправданих средстава.

18. У обављању адвокатског позива не треба да долазе до изражаја политичка, верска и друга убеђења адвоката, нити његова страначка припадност.

19. Послове за чије обављање су овлашћени само адвокати, адвокат не сме да преноси на лице које није адвокат.

V. Професионални углед

20. При обављању адвокатског позива, у другим јавним активностима и у приватном животу, када је овај доступан увиду и оцени јавности, адвокат је дужан да чува углед адвокатуре и властити углед.

21. Сматраће се да адвокат и лице које жели да постане адвокат нису достојни поверења за обављање адвокатског позива уколико јавно нарушавају или су нарушавали углед адвокатуре.

VI. Заштита позива

22. Адвокат самостално или у оквиру Адвокатске коморе и других стручних организација и удружења правника треба да указује на значај правног образовања, уставности, законитости, независне адвокатуре и независног судства, на значај и улогу адвокатуре у остварењу и заштити ових вредности и на појаве њиховог нарушавања.

23. Адвокат треба да се, у складу са својим могућностима, укључи у расправе о законима и другим прописима који су у припреми или су ступили на снагу и да, у оправданим случајевима, оспорава њихову уставност и законитост.

24. Адвокат у начелу треба да се залаже да послови професионалног пружања правне помоћи буду поверени само адвокатима.

25. Адвокат не сме да улази у било какве пословне везе са надриписарима.

26. Сваки случај надриписарства, у који се лично уверио или о коме располаже веродостојним доказима, адвокат је дужан да пријави Адвокатској комори.

27. Сматраће се да адвокат и лице које жели да постане адвокат нису достојни поверења за обављање адвокатског позива уколико се залажу или су се залагали против основних начела и интереса адвокатуре.

VII. Допуштеност средстава

28. Адвокат сме да користи само допуштена и часна средства.

29. Адвокат не сме да суделује или помаже у недозвољеном прибављању права.

30. Адвокат не сме да суделује или помаже у недозвољеном прибављању доказа, нити сме да се позива на доказе за које зна или с основном може да посумња да су истинити.

31. Интерес и налог клијента нису оправдање за кршење закона, Статута и Кодекса.

32. Адвокат не сме потајно да снима било чије изјаве, разговоре или активности.

33. Када су му стављени на располагање потајно сачињени снимци или други записи адвокат их не сме употребити као доказно средство без прибављеног пристанка лица на које се односе, осим изузетно, ако другим доказима не располаже, а повреда права коју би тиме учинио мања је од штете која би извесно или са великом вероватноћом, да такав материјал није употребљен, погодила важне, оправдане и на закону засноване интересе његовог клијента.

34. Адвокат треба да се уздржи од разговора о предмету са особама које су предложене или за које зна да могу бити предложене за сведоке, а уколико до таквог разговора ипак дође, адвокат не сме на било који начин да утиче, па чак ни да оставља утисак да жели да утиче, на знање, савест и вољу сведока, да код овога изазива страх, наклоност или одбојност према учесницима у поступку и да побуђује било какав други интерес осим интереса права и дужности да се говори истина.

35. Уколико има јавно овлашћење за оверу изјава адвокат не сме да оверава изјаве сведока у предмету у коме заступа.

VIII. Забрана рекламирања

36. Адвоката треба да препоручују само знање које је показао, успех који је остварио и углед и поверење које је стекао својим радом и понашањем.

37. Адвокат не сме да нуди своје услуге нити да стиче клијенте на нечестан или недопуштен начин.

38. Сматраће се да адвокат нуди своје услуге и стиче клијенте на нечестан или недопуштен начин нарочито када:

1. истиче, дели или у јавним гласилима и другим публикацијама објављује рекламе и понуде којима препоручује своје услуге и своју канцеларију, када дозвољава да такве препоруке буду унете у рекламе, понуде, огласе и други штампани материјал других правних или физичких лица, или када у исту сврху користи делатност коју, у складу са Кодексом, може да обавља уз адвокатски позив;

2. организује или користи услуге посредника и агената којима обећава или даје награду, за узврат им обећава или чини друге услуге и погодности или са њима договара деобу награде за свој рад, или искоришћава њихов зависан положај, а нарочито када у ту сврху искоришћава притворенике и лица на издржавању казне;

3. са особама запосленим у суду, тужилаштву, полицији, затвору или другим органима власти унапред договара упућивање непознатих или у зависном положају затечених странака;

4. обећава успех, даје нереалне процене или доводи клијента у заблуду у погледу правне природе предмета и нормираних или стварних последица које му прете у предмету због кога се обратио адвокату;

5. обећава или наговештава коришћење веза и сопствених или туђих непрофесионалних утицаја, као и утицаја које може да оствари захваљујући свом претходном запослењу или претходном или постојећем политичком, друштвеном или пословном ангажману;

6. подстиче или не оспорава уверење клијента у ефикасност корупције и предлаже или наговештава сопствено посредовање у томе;

7. генерално или мимо услова предвиђених Кодексом нуди јефтиније или бесплатно заступање;

8. даје другоме своје посетнице и бланко пуномоћи ради даље расподеле трећим унапред неодређеним лицима;

9. омаловажава друге адвокате;

10. ступа у контакт са клијентима других адвоката и наводи их да њему дају пуномоћ, или преузима клијенте других адвоката на начин супротан Кодексу;

11. обележава канцеларију, њен штампани материјал и друге ознаке (табла, печат, меморандум, посетнице и сл.) на нападан и неодмерен начин, супротно правилима Кодекса;

12. јавно означава рад у дане одмора и празника или ван уобичајеног радног времена;

13. без оправданог разлога прима клијенте ван канцеларије, или када су разлози оправдани, на неприкладним местима;

14. даје правне савете у јавним гласилима, на јавним скуповима, или изван канцеларије пред непознатим особама;

15. допушта да буде уврштен у именике, адресаре, каталоге, водиче и сличне приручнике као изабрани адвокат или у оквиру групе изабраних адвоката, или потпомаже штампање и растурање оваквих материјала, изузев оних који искључиво служе као информација у међународном правном промету;

16. прима за хонорарне сараднике судије, тужиоце и њихове заменике, иследнике и оперативне раднике у полицији, као и руководиоце служби у суду, тужилаштву и органима управе, или ова лица, било да су у истом звању или им је то звање престало, води са собом на расправе са сврхом да изазове утисак ауторитета;

17. непозван се обраћа јавним гласилима, са очигледном сврхом да истакне своју правничку умешност и стручност;

18. јавно, на сензационалистички или самохвалисав начин представља своје предмете, способности, замисли и подухвате;

19. позива или подстиче новинаре да о њему као адвокату пишу афирмативно, или организује редовне конференције за штампу или конференције за штампу сазива или користи да би популарисао своје успехе;

20. сарађује са надриписарима;

21. у поступку пред судом и другим органима и организацијама пред којима заступа, изазива инциденте са циљем да створи утисак о прилике и на тај начин задовољи клијента или придобије нове клијенте.

39. Новинару који жели да пише о случају његовог клијента адвокат треба да скрене пажњу на забрану рекламирања, а уколико новинар ипак објави напис који садржи рекламу, пожељно је да се адвокат од таквог написа ограда на одмерен и прикладан начин.

IX. Иступање у јавности и стручни рад

40. Приликом објављивања стручних радова из области друштвених наука, у научној и педагошкој делатности, на стручним саветовањима и скуповима правника, као и приликом обраћања јавности у циљу указивања на кршење људских слобода и права и на појаве одступања од уставности и законитости адвокат може, уз своје име да истиче и адвокатско звање.

41. Адвокат не сме стручно да обрађује и јавно да приказује случај који није правоснажно окончан, нити да стручне скупове или своју научну, педагошку и публицистичку делатност користи да би агитовао за свог клијента и подстицао недозвољене притиске у предмету који је у току.

42. Допуштена је јавна стручна обрада коначно решених процесноправних проблема у поступку који је у току, уколико се то чини без навођења имена странака и без истицања сопствене повезаности са предметом.

43. У изјавама за јавност и у написима у којима се представља својим адвокатским звањем, адвокат треба да води рачуна о забрани рекламирања и о значају и угледу свог позива.

X. Нespoјиви послови

44. Адвокат је дужан да свој позив обавља стварно и стално.

45. Адвокат не сме ни посредно ни непосредно да се бави пословима који би угрозили његову независност и нашкодили значају и угледу адвокатског позива.

46. Адвокат је дужан да избегава послове који би његовом адвокатском раду могли дати комерцијални карактер.

47. Нespoјиво је са адвокатским позивом истовремено бављење било којом другом делатношћу у виду занимања, изузев у области науке, књижевности, уметности, публицистике, педагогије, преводилаштва и спорта.

48. Нespoјива је са адвокатским позивом плаћена или неплаћена јавна служба, руководећи положај у органима власти, другим државним органима или јавним службама и пословодни положај у предузећу.

49. Сматраће се да адвокат крши забрану бављења пословима нespoјивим са адвокатским позивом ако смештај, назив и друга видна обележја његове канцеларије и смештај, назив и друга видна обележја пословних просторија лица које се бави другом, са адвокатуром нespoјивом делатношћу,

основано упућују на закључак да се рад обавља заједнички, или да рад тог другог лица обавља, надзире, усмерава или организује сам адвокат.

50. Бављење адвоката дозвољеним делатностима подразумева и право да без накнаде учествује у управљању или руковођењу одговарајућим струковним удружењима и друштвима.

51. За време обављања послова из правила 48, уколико се не одлучи за брисање из Именика адвоката, адвокат је дужан да затражи од Адвокатске коморе мировање адвокатских права и дужности, а уз своје име не сме истицати звање „адвокат”.

52. Руководећи положај адвоката у политичкој странци није спојив са његовим истовременим руководећим положајем у Адвокатској комори.

53. Адвокат не може, уз своје позив, ради стицања прихода, да пружа канцеларијске и интелектуалне услуге, као што су преписи, умножавања, снимања, телефакс и компјутерске комуникације, компјутерске информације и обраде података.

54. Није у супротности са Кодексом ако је адвокат члан, руководиоца или члан руководећег тима у експертским, радним и другим стручним телима владиног или невладиног карактера, у хуманитарним организацијама, невладиним организацијама, организацијама за заштиту људских права и слобода, издавачким саветима, уређивачким одборима и сличним непрофитабилним организацијама, друштвима и удружењима.

Б. ПОСЕБНА ПРАВИЛА

І. Адвокат и клијент

а) Основно правило

55. Слобода међусобног избора и међусобно поверење између адвоката и клијента основне су претпоставке за прихватање и трајање и за успешну припрему и организацију заступања.

б) Прихватање и одбијање заступања

56. Адвокат може да се прихвати заступања само када је то од њега затражено, или када му је заступање додељено одлуком надлежног органа.

57. Адвокат слободно одлучује да ли ће се прихватити заступања, осим у случају законских забрана и налога, као и забрана и налога предвиђених правилима Кодекса.

58. При доношењу одлуке о заступању адвокат треба да води рачуна о потреби да независно и самостално пружање правне помоћи, какво обезбеђује адвокатура, буде на располагању свакоме коме је потребно и доступно и да настоји да, без оправданог разлога, пружање такве помоћи не одбије.

59. На доношење одлуке о заступању не смеју утицати разлике међу странкама с обзиром на пол, расу, националност, језик, веру, политичка и друга убеђења, порекло, друштвени положај, политичку и економску моћ, имовно стање и страначку припадност.

60. Оправданим разлогом за одбијање заступања сматраће се нарочито:

1. ако је адвокат преоптерећен послом;
2. ако је странка неспособна да плати награду и готове издатке;

3. ако странка условљава плаћање награде успехом у спору, или захтева обећање успеха;

4. ако адвокат оцени да је обест основни мотив странке, или да странка иначе има нехумане или неморалне побуде;

5. ако су захтеви странке очигледно супротни њеним властитим интересима;

6. ако странка већ у првим разговорима испољава према адвокату неповерење или непристојност;

7. ако адвокат оцени да су изгледи на успех незнатни или мало вероватни.

61. У кривичним предметима не сматрају се оправданим разлозима за одбијање одбране: одлике личности окривљеног, врста кривичног дела и запређена казна, начин на који се окривљени брани, озбиљност или непобитност доказа који га терете, осуда или узнемирење које је кривично дело изазвало у јавности, понашање оштећених или мали изгледи на успех.

62. Адвокат треба да одбије заступање:

1. ако га је препоручила супротна странка или њен пуномоћник или је са супротном странком или њеним пуномоћником у таквим породичним, личним или пословним односима какви би, по општим мерилима, могли неповољно да утичу на непристрасност и доследност у његовом раду, изузев уколико странка, иако упозната са овим правилом, изричито захтева заступање, а адвокат је сам уверен да наведене околности неће на њега неповољно утицати;

2. ако са адвокатом који странку већ заступа није постигао договор о организацији и правним основама заступања;

3. ако је као судија или тужилац учествовао у поступку у коме је решавано о случају који представља претходно питање за предмет у коме би требало да заступа;

4. ако је странка за заступање у истом предмету овластила и лице које није адвокат, осим ако се ради о предмету нестандартне врсте и лицу које је истакнути стручњак за такву правну област.

63. Адвокат је дужан да одбије заступање:

1. ако нема довољно знања и искуства у правној области у којој би требало да заступа;

2. ако је захтев странке супротан позитивним прописима;

3. ако је уверен да странка нема изгледа на успех;

4. ако истовремено у другом предмету заступа супротну странку;

5. ако је у истој правној ствари већ саветовао супротну странку или је од ње примао информације и налоге;

6. ако би требало да заступа у спору поводом уговора или вансудског поравнања које је сам сачинио, ради побијања тестамена који је саставио, или против носиоца права на имовини чији јесте или је био старатељ;

7. ако би требало да заступа супарничара или брани саокривљеног чији су интереси супротни интересима клијента кога у истом предмету већ заступа или брани;

8. ако би заступање подразумевало употребу нечасних или недозвољених средстава, а у кривичним предметима и активну улогу у оправдавању и доказивању истинитости одбране за коју адвокат зна да је неистинита;

9. ако би требало да заступа против свог бившег клијента, осим ако је из начина на који је престало претходно заступање и на који се бивши клијент према њему тада и касније понашао очигледно да је између њих престао однос поверења;

10. ако је захтев или интерес странке у супротности са интересима правног лица у коме адвокат има какав положај или га заступа.

64. Заступање које му додели суд, Адвокатска комора или други надлежни орган адвокат може да одбије само ако је, изузимајући правило 61. у кривичним предметима, дужан да одбије заступање, или ако постоје оправдани разлози за одбијање заступања прописани правилом 60. 6. овог Кодекса.

65. Одлуку о одбијању заступања адвокат треба да саопшти и образложи без одлагања и да, уколико то странка од њега тражи, препоручи другог адвоката у кога има поверења, осим ако заступа супротну странку или ако разлог одбијања важи једнако за све адвокате.

66. У заједничкој адвокатској канцеларији правила 60.1, 60.7. и 63.1. подлежу оцени стручног колегијума или другог адвоката канцеларије.

в) Пошћивање и садржина пуномоћи

67. Адвокат треба да настоји да клијент лично пред њим изјави да му свој случај поверава, изнесе проблем и потпише пуномоћ.

68. У оправданим случајевима изјава и потпис могу се прибавити посредством уобичајених средстава комуникације или посредством лица у које, уз разумни опрез, и клијент и адвокат имају поверења, уз услов да веродостојност изјаве и потписа адвокат провери чим околности то дозволе.

69. Пре него што је клијент потпише у пуномоћ треба да буду унети подаци о адвокату, странкама, врсти поступка, предмету заступања, обиму овлашћења и датуму потписивања.

70. Осим броја предмета, имена другог адвоката који је овлашћен за замењивање и исправљања очигледних грешака у писању, у пуномоћ није дозвољено накнадно уношење других података.

71. Пуномоћ не сме да садржи неодређена овлашћења, овлашћења која се не односе на предмет заступања, нити споразуме или уговоре о награди.

г) Обавезе према клијенту

72. Адвокат треба да настоји да стекне и сачува поверење клијента.

73. У првом разговору, или у току припрема за заступање, адвокат треба да укаже клијенту:

1. на интерес да открије побуде и циљеве и да истинито и у потпуности изнесе чињенице и доказе;

2. на правило да је поверљивост изнесених података заштићена обавезом чувања адвокатске тајне;

3. на своју оцену чињеничне и правне садржине предмета;

4. на врсту и основне особине поступка који ће бити примењен;

5. на начин обрачуна и наплате и на тачан или приближан износ награде и трошкова.

74. Адвокат је дужан:

1. да се према свим клијентима и предметима односи једнако савесно и стручно;

2. да у заступању поступа без непотребног одуговлачења;

3. да клијента благовремено обавештава о свим битним променама у предмету, а на тражење клијента и о свим појединостима;

4. да клијента упозна са променама својих правних и чињеничних оцена;

5. да клијенту, на његов захтев, изузев личних бележака и изворних примерака поднесака које је сам сачинио, преда све исправе, записнике, копије или преписе властитих поднесака, друге поднеске и одлуке, без обзира да ли заступање траје или је отказано и да ли је награда плаћена или није;

6. да клијенту омогући увид у Тарифу, укаже му на могућност да трошкови, које ће суд или други надлежни орган одмерити на терет супротне странке, буду мањи од његовог рачуна, и, када клијент то тражи, преда му обрачун награде и трошкова.

75. Када то налажу интереси клијента и дозвољавају правне претпоставке адвокат треба да настоји да, пре покретања спора, случај реши вансудским путем.

76. Као заступник, а посебно као бранилац окривљеног, који се налази у притвору, адвокат је дужан да без одлагања укаже на све повреде права одбране и друга кршења закона у третману свог клијента, ниједног тренутка не претпостављајући његовим интересима своје односе са другим адвокатима, судијама, тужиоцима и другима учесницима у поступку.

77. Код састављања исправа у двостраним правним пословима адвокат је заступник обе странке и дужан је да савесно штити њихове интересе, без обзира која му се од њих прва обратила и која плаћа награду.

д) Недоуцијени постојци

78. Супротно је правилима Кодекса када адвокат:

1. прима нове клијенте или предмете преко мере која угрожава испуњење његових обавеза према постојећим клијентима и према предметима који су у току;

2. излаже клијента непотребним издацима, а нарочито када то чини предлагањем сувишних или неконцентрисаних доказа и безразложним проузноковањем одлагања или повећавања броја расправа;

3. са клијентом закључује уговор о доживотном издржавању или други уговор којим од клијента бестеретно стиче имовину и имовинска права;

4. из својих средстава за клијента полаже јемство или плаћа обезбеђење, новчану казну, обештећење, паушални износ и трошкове у поступку, осим ако то оправдавају изузетне и тренутне околности, или се ради о незнатним износима, а углед и платежна способност клијента дају основа за уверење да се ради о краткорочној позајмици;

5. поистовећује се са својим клијентом и његовим интересом.

б) Ошказивање заступања

79. Адвокат не сме из неоправданих разлога да откаже заступање пре него што је поступак довршен и пре него што су, уколико за то има основа, исцрпени редовни и ванредни правни лекови.

80. Оправданим разлозима за отказ заступања сматрају се исти они разлози због којих је адвокат могао да одбије заступање, изузев преоптерећености коју је сам проузроковао примањем нових предмета.

81. Адвокат је дужан да откаже заступање из истих разлога због којих је имао обавезу да се заступања не прихвати, а уколико су му ови разлози били или морали бити познати и у време када се заступања прихватио, одговоран је за последице које је клијент трпео због његовог заступања или у периоду тог заступања.

82. Адвокат не сме да откаже заступање у неподесном тренутку, осим ако постоје разлози који га на то приморавају.

83. У случају отказа заступања адвокат је у обавези, све док клијент не обезбеди другог заступника или док не истекне највише тридесет дана, осим ако га је клијент на несумњив начин такве обавезе ослободио, да предузима све оне мере без којих би клијент претрпео штету.

84. У кривичним предметима адвокат не сме да откаже одбрану, и када за то постоје оправдани разлози, ако би тиме положај његовог клијента био погоршан, па чак и ако постоји само разумна сумња да би отказ у суду или у јавности могао да буде протумачен као израз неповерења у окривљеног и неслагања са начином његове одбране, изузев када сам клијент захтева отказ заступања, јавно омаловажава адвоката, упорно одбија сарадњу са њим, поставља му немогуће захтеве или од њега тражи да крши позитивне прописе и Кодекс, или када већ има другог браниоца.

85. И када откаже одбрану адвокат треба да настоји да начин на који ће то учинити и време када ће то учинити не изложи клијента осуди јавности или погоршаном положају у поступку.

е) Руковање имовинским вредностима

86. Новац, хартије од вредности и друге имовинске вредности које му је клијент поверио, адвокат је дужан:

1. да чува са посебном брижљивости на довољно безбедном месту или депонује на рачун или положи у сеф који се отвара за другог а у за то овлашћеној установи, уколико од клијента није добио другачији или одређен налог;

2. да не меша са сопственом имовином и не располаже њима у своје име и за свој рачун;

3. да на време преда или дозначи овлашћеном примаоцу;

4. да без одлагања преда клијенту када овај то захтева, када истекне одређени рок, или када наступи или изостане уговорени услов.

87. На начин из правила 86. адвокат је дужан да поступи и када новац, хартије од вредности или друге имовинске вредности од трећег лица прими у име, за рачун и по овлашћењу клијента.

II. Адвокатска тајна

а) Основно правило

88. Обавеза чувања адвокатске тајне битна је претпоставка поверења клијента у адвоката и независности адвокатског позива.

б) Предмет тајне

89. Адвокат је дужан да чува као тајну све што му је клијент поверио или што је током припреме предмета или заступања на други начин сазнао или прибавио, било да га је сам клијент упозорио да се ради о поверљивом садржају, било да поверљивост садржаја произилази из природе предмета и брижљиве оцене свих околности.

90. У оквирима одређеним у правилу 89. адвокатску тајну представљају сви подаци које адвокат зна и сви списи, предмети, записи и депозити који се налазе у адвокатској канцеларији, или су, по одлуци и под надзором адвоката, привремено смештени на друго место.

91. Адвокат је дужан да чува као тајну и поверљиве податке, списе, предмете, записе и депозите који се односе на лице чијег се заступања није прихватио, а саопштени су му или предати у циљу заступања, као и на лице које је, након саопштавања или предаје, одустало од намере да адвокату повери заступање.

в) Чување тајне

92. Адвокат тајну чува на тај начин што поверљиве садржаје чини недоступним органима власти и трећим лицима, изузев у опсегу, за сврхе и у односу на органе власти и трећа лица, којима су, у договору са клијентом, овакви садржаји намењени.

93. У циљу чувања адвокатске тајне адвокат је дужан:

1. да на обавезу чувања тајне упозори и лично обавезе службенике и сараднике своје канцеларије;

2. да у преношењу поверљивих садржаја поштанским пошлицама, телефоном, телефаксом, компјутером, или на други посредан начин, поступа са разумним опрезом и на најмању меру сведе могућност да тајна буде откривена, било случајно, било злоупотребом средстава комуникације;

3. да у ситуацији када има разлога да посумња да се његови разговори са клијентом у затвору, притвору, или на другом месту неовлашћено прислушкују, на то клијента упозори и препоручи му да не говори о ономе што жели да сачува као тајну;

4. да лично, или посредством поузданог повереника, надзире сачињење преписа, копије или снимка исправа које су му поверене;

5. да оригиналне исправе, као и њихове преписе, копије, снимке и негативе, на одговарајући начин обезбеди и не предаје неовлашћеним лицима без знања и одобрења клијента;

6. да преписе и копије судских списа не предаје на читање, или ради сачињења преписа или копије, ономе ко и сам није овлашћен да их чита, поседује или умножава;

7. да на поверљивост садржаја или на посебну обавезу у погледу одређеног садржаја, упозори лице коме је овлашћен да такав садржај пренесе;

8. да списе, које више није дужан да чува, збрине или уклони на начин који неће омогућити неовлашћеним лицима да сазнају њихов садржај.

г) Ошкривање тајне

94. Обавеза чувања адвокатске тајне постоји све док изношење поверљивог садржаја може повредити интересе клијента, или док не наступе околности

ти које адвоката ослобађају такве обавезе, без обзира да ли је заступање у току или је престало.

95. Адвокат је ослобођен обавезе чувања адвокатске тајне:

1. када му клијент то на несумњив начин дозволи;
2. када је то неопходно за спречавање извршења најављеног кривичног дела са знатном друштвеном опасношћу;
3. када је то неопходно за одбрану самог адвоката или његовог сарадника.

96. О одлуци да открије тајну, уколико је ослобођен обавезе њеног чувања, адвокат претходно треба да обавести лице на које се тајна односи, увек када природа случаја и конкретне околности то дозвољавају, а морални обзир препоручују.

97. Приликом откривања тајне адвокат треба, у највећој могућој мери, да штеди личност на коју се тајна односи и да настоји да откривени подаци не добију већи публицитет него што је неопходно за основ и сврху који откривање тајне чине допуштеним.

д) Забрана злоупотребе тајне

98. Када не постоје услови за откривање тајне, адвокат не сме поверљиве податке да употреби на штету клијента, нити, без изричите дозволе клијента, у властиту корист или у корист трећег лица.

99. Поверљиве податке, до којих је дошао у заступању правног лица или друге организације, адвокат не сме да употреби на њихову штету, нити на штету било ког њиховог заинтересованог члана, изузев на штету члана против кога је заступање усмерено.

III. Адвокатска канцеларија

а) Основно правило

100. Простор, уређење и означавање адвокатске канцеларије треба да одговарају значају и угледу адвокатског позива.

б) Означавање канцеларије

101. Табла на згради, натпис на улазу, печат, посетница и заглавље на штампаном материјалу, помоћу којих адвокат означава своју канцеларију, радно време и средства саобраћања са клијентима и странкама, не смеју обликом, величином, обрадом и целокупним изгледом да одступају од професионалних стандарда и цивилизованог начина представљања, нити да стварају утисак наметљивости, неукуса или рекламе.

102. Адвокатска канцеларија не сме да буде означена:

1. другим називом осим имена адвоката;
2. сликом, ликовним знаком или другим украсом;
3. путоказом изван унутрашњости зграде, нити путоказом у унутрашњости зграде који би представљао поновљену таблу, или изазивао забуну, уколико у истој згради има више од једног адвоката;
4. светлосним и звучним уређајима;

5. таблом постављеном управно у односу на фасаду зграде;

6. таблом пензионисаног или умрлог адвоката, остављеном уз таблу преузимаатеља канцеларије, или на месту на коме је била канцеларија, у периоду дужем од годину дана после пензионисања или смрти;

7. стручним или академским звањем, које није признато у складу са законом и Статутом.

103. Заједничка адвокатска канцеларија, уколико у њој има већи број адвоката, може да носи назив са именом само једног или неколицине, уз додатак „и други“, али тада имена свих адвоката морају бити наведена у натпису на улазу у канцеларију и у заглављу штампаног материјала канцеларије.

в) *Опашавање промена*

104. Отварање, пресељење и преузимање канцеларије и удруживање и престанак удруживања адвоката, адвокат може да огласи у дневној штампи, без садржаја и графичких решења којима би се стварао утисак рекламе, највише два пута у периоду од три месеца после наступања промене.

105. О променама из правила 104. адвокат може циркуларним писмом да обавести само своје клијенте и сараднике, друге адвокате, судске вештаке и стручна удружења правника.

106. Адвокат који је преселио канцеларију, или иступио из заједничке адвокатске канцеларије, може на месту на коме се налазила канцеларија најдуже шест месеци да остави белешку о новој адреси.

г) *Употреба печата*

107. Адвокат је овлашћен и дужан да печат своје адвокатске канцеларије употребљава само за властиту адвокатску делатност.

108. Супротно је правилима Кодекса када адвокат:

1. поднесе и исправе које је саставио не овери печатом своје адвокатске канцеларије;

2. уз печат своје адвокатске канцеларије не стави свој потпис, параф или факсимил, или не обезбеди да потпис или параф, с његовим одобрењем, стави његов адвокатски приправник;

3. печат своје адвокатске канцеларије даје другоме на самосталну употребу, или печат туђе адвокатске канцеларије користи за своје потребе;

4. печат своје адвокатске канцеларије држи без надзора на месту доступном лицима која нису овлашћена за употребу печата;

5. дозвољава свом службенику или приправнику да печат адвокатске канцеларије користе без његовог знања и одобрења и без одговарајуће контроле поднесака и исправа на којима је печат отиснут;

6. користи, или другоме дозвољава да користи, печат своје или туђе адвокатске канцеларије, након што су он или адвокат о чијем се печату ради, брисани из Именика адвоката, или за време док им мирују адвокатска права и дужности.

IV. Награда и накнада трошкова

а) Основно правило

109. Награду и накнаду трошкова за свој рад адвокат обрачунава и наплаћује у новцу, према прописаној Тарифи.

б) Недоуцљиви споразуми и доуцљиви

110. Супротно је правилима Кодекса када адвокат:

1. уместо награде уговара потпуно или делимично преузимање спорног права чије му је заступање поверено, односно уговара и прима као своју награду део новчаног износа или друге вредности, који би, по одлуци суда, другог органа или организације, у предмету у коме заступа, требало да припадну његовом клијенту, или за које је захтев супротне странке одбијен (*pactum de quota litis*);

2. унапред и независно од познавања имовинских прилика и платежних способности клијента, одобрава или уговара бесплатно заступање, награду и накнаду трошкова нижу од прописане Тарифом, или другу врсту попуста;

3. закључује уговор о награди искоришћавајући тежак положај клијента, или злоупотребљавајући властиту улогу заступника да би положај клијента неистинито представио тешким или тежим него што јесте;

4. са клијентом уговара и од њега прима награду за одбрану по службеној дужности, или за заступање сиромашних по одлуци Адвокатске коморе;

5. са правним лицем уговара бесплатно заступање, награду и накнаду трошкова нижу од прописане Тарифом, или паушалну награду у неприммерно ниском или високом износу у односу на обим и врсту преузетих обавеза;

6. од клијента тражи или прима награду и накнаду трошкова који не служе допуштеним сврхама;

7. без знања и одобрења клијента, док је заступање у току, прима награду и накнаду трошкова од трећег лица.

в) Доуцљива одсудивања

111. Није у супротности са правилима Кодекса када адвокат:

1. из обзира према имовинским приликама клијента наплату награде прилагоди његовим платежним способностима, било тако што ће прихватити исплату у делимичном износу или по окончању поступка, било тако што ће се, уколико се клијент налази у изразитом сиромаштву, награде одрећи;

2. са клијентом слободно уговори награду, уколико за заступање одређене врсте и сложености награда у Тарифи није уопште, није јасно, или није на одговарајући начин прописана;

3. уговорену награду веже за успешан исход заступања, уколико то одговара природи случаја, не угрожава његову независност и није супротно забрани из правила 110.1;

4. не тражи награду за заступање другог адвоката, или супружника, деце или родитеља покојног адвоката;

5. прими неуговорену награду, коју му понуди клијент, или друго лице са знањем и одобрењем клијента док је поступак у току, а и без знања клијента када је поступак завршен, уколико их сам на то није навео, уколико

друго лице није супротна странка или неко ко је подржавао супротну странку, уколико је награда у сразмери са обимом, врстом и резултатом рада и са имовинским приликама лица које је даје и уколико са другим лицем, без знања клијента, није уговорена суброгација;

6. изузетно, уместо награде и накнаде трошкова у новцу, у циљу намирења потраживања, од клијента прими вредности друге врсте, под условом да му сам клијент понуди овакав начин раздужења, да предате вредности нису потцењене и да замена испуњења не садржи елементе искоришћавања тешког положаја клијента и не нарушава углед адвокатуре.

112. Одлуку да поступи на један од начина из правила 111.1. и 111.4. адвокат не сме донети олако, без неопходних провера, нити са циљем да постигне пословни престиж, прибегне нелојалној конкуренцији, или изазове утисак рекламе.

113. Уговорена награда треба да буде примерена врсти и обиму рада, а споразум о њој треба да буде сачињен у писаном облику.

г) Паушална награда

114. Адвокат може да за сталну саветодавну помоћ уговори паушалну награду, у висини која је примерена врсти и обиму његових обавеза.

д) Предујам

115. Адвокат има право на предујам награде и трошкова за свој рад и накнаде и трошкова за рад другог за који лично јамчи.

116. Адвокат има право да, изузетно, уместо предујма у новцу, уговори обезбеђење друге врсте, под условом да је уговор правно допуштен и да се њиме не ограничава пословна делатност клијента.

б) Наплата

117. Наплати награде и трошкова адвокат не треба да приступа на месту и на начин који ће нарушити углед адвокатуре и његов властити углед.

118. Пре него што против клијента покрене поступак пред судом ради наплате награде и трошкова, адвокат треба да на то писмено упозори клијента и остави му примерен рок за испуњење обавезе, а у спору не треба да наступа са реваншистичким побудама и да клијента излаже новим непотребним издацима.

119. Ненаплаћену награду и трошкове адвокат не треба да уступа, нити да њихову наплату поверава лицу које се бави наплатом потраживања.

V. Међусобни односи адвоката

а) Основно правило

120. Међусобни однос адвоката треба да изражава уважавање самог адвокатског позива.

б) Међусобно уважавање

121. Обавеза да са другим адвокатима успоставља и одржава добре колегијалне односе налаже адвокату:

1. да се према другом адвокату опходи учтиво, без омалдовавања, извргавања подсмеху, оговарања, врећања, или другог напада на личност;
2. да другог адвоката не поистовећује са његовим клијентом;
3. да на расправама не прекида нити на други начин омета другог адвоката, осим у границама прописаним правилима поступка;
4. да без одлагања одговори на службено обраћање другог адвоката;
5. да не одбија пријем достава које му упућује други адвокат;
6. да се придржава времена договореног за пословни састанак са другим адвокатом;
7. да о молби за одлагање или померање почетка рочишта, увек када је то могуће, обавести другог адвоката који заступа у истом поступку;
8. да не користи процесну могућност за мировање поступка, доношење пресуде због изостанка, или претпоставку повлачења тужбе, уколико је други адвокат најавио заступање супротне странке и уколико зна да постоје оправдани разлози који су другог адвоката спречили да приступи на рочиште;
9. да не ступа у разговоре и преговоре са супротном странком без знања и одобрења њеног адвоката, осим ако се на други начин не може избећи настаupaње доцње;
10. да о службеном контакту, који је на било какав начин остварио са супротном странком, без одлагања обавести адвоката који ту странку заступа;
11. да се, ако је по стажу млађи, представи по стажу старијем адвокату;
12. да без договора са другим адвокатом не наводи на одлазак и не одводи његове службенике и сараднике;
13. да потешкоће у вођењу предмета и неуспех у било којој правној ствари не правда приписивањем употребе недозвољених средстава адвокату супротне странке, нити да подржава такво уверење свог клијента, осим ако он или његов клијент располажу доказима који би их обавезивали на подношење кривичне или дисциплинске пријаве.

122. Уколико су колегијални обзири у супротности са интересима клијента, интереси клијента имају предност.

в) Професионална сарадња

123. Обавеза да са другим адвокатима успоставља и одржава добру професионалну сарадњу, налаже адвокату:

1. да са другим адвокатом размењује стручна знања и мишљења;
2. да другом адвокату пружи затражену стручну помоћ, осим ако ова знатно прелази меру уобичајене размене знања и мишљења, или ако би била на штету интереса клијента;
3. да прихвати замењивање адвоката који то од њега тражи, или да, ако је из оправданих разлога спречен, а нема времена да обавести колегу и да овај пронађе другог заменика, сам изабере другог адвоката и препусти му замену, или предузме друге мере које би отклониле последице пропуштања процесне радње за коју је замена тражена;
4. да о резултатима замене без одлагања обавести адвоката који је замену тражио;
5. да адвокату, од кога тражи замену, на време достави пуномоћ, неопходне податке и упутства;
6. да за замену, осим у случају другачијег договора, не тражи више од половине награде прописане Тарифом;

7. да за замену и другу помоћ коју је тражио лично јамчи у погледу исплате награде и трошкова;

8. да у пружању помоћи иностраном адвокату води рачуна да је одговоран за савете и тумачења које даје, да прихвати само такве случајеве које је у стању да обради стручно, без одуговлачења и са познавањем језика на коме му се страни колега обратио, или да, у ситуацији описаној у тачку 3. овог правила, уз повећану одговорност за избор, изабере и препоручи другог адвоката.

г) Заједничко заступање

124. Интереси професионалности и колегијалности и право клијента да у истој ствари има више од једног заступника, налажу адвокату:

1. да не спречава клијента у намери да, поред њега, за заступање овласти и другог адвоката;

2. да пре него што се прихвати заступања странке, која, уз адвоката који је заступа, у истој ствари жели да овласти и њега, о томе обавести колегу који већ има пуномоћ и са њим покуша да усагласи ставове о организацији и правним основама заступања;

3. да у заједничком заступању, са другим адвокатом или адвокатима стално усаглашава схватања, договара поделу посла и настоји да у односима са клијентом, заступником супротне странке, судом и другим органима и организацијама, наступа као усклађен, међусобно добро обавештен и у своје ставове уверен стручни тим.

д) Преузимање заступања

125. Када му се за преузимање заступања обрати странка коју у истој ствари још увек заступа други адвокат, адвокат је дужан:

1. да одбије разматрање предмета и преузимање заступања и обавести странку о разлозима због којих то чини;

2. да не оценује рад свог колеге;

3. да колегу обавести о разговору са странком, изузев ако се странка накнадно определи само за саветовање и ако изјави да о саветовању не жели да обавести свог заступника.

126. Када му се за преузимање заступања обрати странка која тврди да је у истој ствари више не заступа други адвокат, адвокат је дужан:

1. да се, пре него што заступање прихвати, на поуздан начин увери да је претходно заступање престало и да за исто странка дотадашњем адвокату не дугује награду и трошкове;

2. да о преузетом заступању обавести колегу чије је заступање престало.

127. Када му се странка, коју у истој ствари заступа други адвокат, обрати само за саветовање, адвокат је дужан да се ограничи на разматрање чињеничних и правних питања, а уздржи од оцене рада свог колеге.

б) Решевање спорова

128. Обавеза да осујети или отклони спорове и поремећене односе са другим адвокатом, налаже адвокату:

1. да поремећене односе настоји да поправи;
2. да не дозволи да поремећени односи дођу до изражаја пред судом и другим органом или организацијом пред којима заступа, или да због њих помоћ, коју треба да пружи свом клијенту, на било који начин буде ограничена или ускраћена;
3. да личне спорне односе или спорне односе свог клијента са другим адвокатом, пре обраћања суду или другом надлежном органу, покуша да реши мирним путем, осим ако прети опасност од наступања застарелости, или ако би то очигледно било на штету његовог властитог угледа и достојанства;
4. да увек када то допуштају околности, на одмерен и обазрив начин, без присуства трећих лица, укаже колеги на поступке који су супротни закону, Статуту или Кодексу;
5. да дисциплинску или другу пријаву против колеге поднесе само ако покушаји и указивања из тачке 3. и 4. овог правила нису дали резултата, или ако је кршење закона, Статута и Кодекса тако озбиљно, очигледно, безобзирно или истрајно, да његове последице не трпе одлагање, нити би мирним путем, или било каквим добронамерним указивањем, могле бити отклоњене.

в) Уступање канцеларије

129. Није у супротности са правилима Кодекса када један адвокат другом адвокату уступа канцеларију уз накнаду, уколико је накнада примерена стварним вредностима преузетих права и обавеза, а уговор о томе сачињен у писаном облику и одобрен од стране Адвокатске коморе.

ж) Заједничка адвокатска канцеларија

130. Два или више адвоката могу радити у истој канцеларији само ако припадају истој заједничкој адвокатској канцеларији.

131. Припадност заједничкој адвокатској канцеларији не искључује примену правила Кодекса, нити могућност да адвокат тражи да буде ослобођен задатака које сматра супротним својој савести или штетним за своју независност.

132. Независност и самосталност адвоката, који је члан заједничке адвокатске канцеларије, могу бити ограничени само: уговореним условима рада, правом на прихватање личне клијентеле, и правом на самостално прихватање, одбијање и отказивање заступања, уколико се не ради о личној клијентели.

133. У заједничкој адвокатској канцеларији адвокат је дужан да у највећој могућој мери уважава правна схватања стручног колегијума или већине адвоката, да у погледу организације рада, међусобних несугласица и односа према клијентима и трећим лицима посебно пази да поступа у складу са правилима 124.3. и 128.2. и да не иступа из канцеларије у време и на начин који би канцеларији причинили штету или повредили интересе клијената.

134. Одговорност адвоката, прописана унутрашњим правилима заједничке адвокатске канцеларије, не искључује одговорност која произилази из повреде правила Кодекса.

VI. Адвокат и Адвокатска комора

а) Основно правило

135. Адвокатска комора је средиште заштите адвокатског позива и остваривања статусних права адвоката.

б) Обавезе адвоката

136. У односу према Адвокатској комори, адвокат је дужан:

1. да се опходи са пристojношћу и са уважавањем њеног угледа, аутономије и интегритета;
2. да поштује и извршава одлуке њених органа;
3. да благовремено и у потпуности испуњава своје материјалне обавезе;
4. да благовремено пријави све промене и правне послове, који подлежу евиденцији и контроли Адвокатске коморе, у складу са законом, Статутом и Кодексом;
5. да се одазове на позив, дође на разговор и без одлагања одговори на писмено обраћање њених надлежних органа;
6. да у службеном саобраћању износи истините податке;
7. да достави тражене исправе и пружи тражена објашњења, осим ако би тиме повредио обавезу чувања адвокатске тајне;
8. да положај у њеним органима и радним телима не користи у сврху рекламе, а обавезе које из тог положаја произилазе извршава савесно, стручно и благовремено.

137. Адвокат треба да учествује у раду Скупштине и других отворених састанака у Адвокатској комори, да без оправданог разлога не одбија избор и именовање у органе и радна тела Адвокатске коморе и да, својим предлозима и другим видовима сарадње, доприноси остваривању циљева и задатака Адвокатске коморе.

138. Правила која важе за однос и обавезе адвоката према Адвокатској комори, примењују се и на друге облике организовања адвоката које је одобрила Адвокатска комора.

VII. Адвокат, суд и други органи власти

а) Основно правило

139. Односом према суду и другим органима власти адвокат изражава уважавање начела законитости и уважавање сопственог позива, као равноправног чиниоца правосуђа.

б) Међусобно уважавање

140. Према суду и другим органима власти адвокат треба да се опходи одмерено и уљудно, настојећи да обезбеди исто такво опхођење свог клијента, као и представника ових органа према себи и свом клијенту.

141. Уважавање суда и других органа власти адвокат испољава, између осталог, и начином на који се на расправама и у службеним контактима изражава, понаша и одева.

142. У поднесцима и усменим излагањима адвокат треба да буде јасан, сажет, умесан, логичан и убедљив, а критика коју упућује суду и другим органима власти не сме бити саопштена на увредљив, подругљив или потцењивачки начин.

в) *Забрана злоупотребе*

143. Супротно је правилима Кодекса када адвокат:

1. утиче на ток поступка и одлуку суда и других органа власти непрофесионалним средствима, тако што се обраћа установама и лицима који се не смеју упуштати у расправљање и одлучивање, или што на други начин чини или подстиче недозвољене притиске;

2. личне пријатељске односе са судијама и другим представницима органа власти испољава пред клијентом, супротном странком или њеним заступником, или пред овим лицима ствара привид таквих односа;

3. пред клијентом, супротном странком или њеним заступником, уочи расправе улази у судницу пре него што је прозван, или се, после завршетка расправе, у судници задржава и након изласка ових лица;

4. неповољан ток и исход поступка правда приписивањем корупције и других видова злоупотребе судијама и другим представницима органа власти, или подржава такво уверење свог клијента, осим ако он или његов клијент располажу доказима који би их обавезивали на подношење кривичне или дисциплинске пријаве;

5. злоупотребава улогу браниоца да би свом клијенту, или посредством свог клијента, који је у притвору или на издржавању казне, другим притвореницима или затвореницима кришом дотурао писма, поруке и предмете који иначе подлежу контроли, или је њихово поседовање забрањено;

6. прибегава процесним злоупотребама, а нарочито изношењу неистинитих података и доказа.

VIII. Адвокат и адвокатски приправник

а) *Основно правило*

144. У интересу адвокатуре је обука адвокатских приправника за адвокатски позив и за друга звања у правосудју.

б) *Обавезе адвоката*

145. Када за то има потребе и могућности адвокат треба да прими дипломираног правника на адвокатско-приправнички рад.

146. Адвокат је дужан:

1. да приправника оспособи за самостално обављање адвокатског позива и других звања у правосудју, тако што ће му пренети сва потребна знања и искуства, поверити му вежбу у што разноврснијим поступцима и предметима и посветити пуну пажњу његовој обуци надзирајући, исправљајући и усмеравајући његов рад;

2. да приправника упутује на упознавање садржаја Статута и Кодекса;

3. да приправника, кога прима на рад, пријави Адвокатској комори и другим надлежним органима, а да не прима и пријављује приправника за кога зна да ће његов рад бити привидан, или да неће бити сталан;

4. да приправника награђује у складу са законом и уговором;

5. да приправнику омогући услове рада у складу са законом и уговором и не искоришћава га за послове који нису у вези са приправничком вежбом;

6. да омогући приправнику довољно слободног времена за припрему правосудног испита;

7. да са приправником не закључује уговоре о подели добити, или уговоре о ортаклуку;

8. да се према приправнику другог адвоката, како на расправи када заступају супротне странке, тако и изван расправе, опходи са педагошким тактом и не злоупотређува његово неискуство и недовољно знање.

в) Обавезе приправника

147. Адвокатски приправник је дужан:

1. да се према адвокату код кога ради опходи са уважавањем и да се придржава његових упутстава и налога, осим ако су супротни закону, Статуту и Кодексу;

2. да упозна садржај Статута и Кодекса и придржава се њихових одредаба и правила;

3. да приправничку вежбу искористи за што потпуније стицање знања и искуства и да настоји да се што боље оспособи за самосталан рад;

4. да свој рад обавља стварно и стално и да се, у исто време, не бави другим послом у виду занимања;

5. да не прима властите клијенте и не води властите предмете;

6. да се у првом службеном сусрету представи другим адвокатима, судијама и другим представницима органа власти.

IX. Адвокат и супротна странка

а) Основно правило

148. Адвокат мора уважавати претпоставку да супротна странка наступа са једнаким осећајем правичности и са једнаком увереношћу у своја права, као и његов клијент.

б) Однос према супротној странци

149. Према супротној странци адвокат је дужан да се опходи одмерено и учтиво, али не и колебливо, попустљиво и на штету одлучног заступања интереса свог клијента.

150. Супротно је правилима Кодекса када адвокат:

1. искоришћава неукост, заблуду, или заплашеност супротне странке, поготово када ова нема заступника, да би за свог клијента постигао неоправдани успех;

2. према супротној странци употребљава претњу или принуду, или јој без основа наговештава штетне последице;

3. супротну странку изазива и подстиче на недопуштено понашање;
4. ступа у разговоре и преговоре са супротном странком без знања свог клијента, или на начин описан у правилу 121.9;
5. поводом неодмерених и непристојних изјава, које је супротна странка дала о њему и његовом клијенту у узбуђењу изазваном на расправи, подстиче свог клијента на кривично гоњење или сам прибегава кривичном гоњењу, осим ако је то неопходно да би се обезбедио интерес клијента.

Г. ЗАВРШНА И ПРЕЛАЗНА ПРАВИЛА

151. Кодекс ступа на снагу када га усвоји Скупштина Адвокатске коморе, осмог дана од дана објављивања.

152. Правила овог Кодекса примењиваће се на све затечене и будуће поступке адвоката, а у дисциплинским предметима који нису правоснажно окончани, само ако су повољнија за адвоката против кога се дисциплински поступак води.

Др Жељко Фајфрић
адвокат у Шиду

АДВОКАТУРА И ЕТИКА*

Зар, на пример, за људе није лепа правда од које су све људске ствари постале племените? А када је то лепо, како онда не би било лепо бити бранилац пред судом?

Платон

Етика у адвокатури, или скуп моралних начела по којима се понашамо? Можда је било крајње време да поставимо овакво питање, а можда смо и закаснили? Можда су она правила етике по којима ми данас треба да се владамо већ превазиђена и нису у складу са данашњим временом, па је то разлог због чега нам често етике недостаје? Можда је наша етика данас празна форма, која чека да јој се удахне нови садржај? А опет, можда су та етичка правила сасвим у реду, али не постоји довољно ефикасан механизам који ће их заштитити. Ако је тако, онда се не треба плашити, или оклевати, јер *„онај ко није спреман да примени нове лекове мора очекивајући нова зла, јер је време највећи новинар“* (Бекон).

Имам утисак да је данас етика, не само адвокатска већ етика уопште, ситуирана негде у распону између жеља и стварности.¹ У суштини сва проблематика адвокатске етике се своди на оне оквире проблема које је решавала и традиционална етика. Баш традиционална етика је покушавала да разјасни питања моралног побољшања људског живота и то тако што је критиковала већ постојећи морал и желећи да постави морални идеал који одговара датом времену. На

* Рад примљен: 7. II 1995.

¹ Можда би било правилније рећи „између идеала и стварности“.

неки начин то је задатак и адвокатске етике. Основни услов за једну такву етику (адвокатску) јесте у томе да она мора као вредност (идеал) да узме само оно што је стварно могуће и уколико сасвим сигурно зна да је таква етика заиста остварљива. То стога што увек када говоримо о адвокатској етици ми расправљамо супротност између онога што јесте и будућег требања. Но, ту се не сме упати у клопку и створити неку етику која, ма како нам примамљива била, излази изван суштине друштвених односа. Тиме бисмо само остали на нивоу етичке феноменологије и уместо акције понудили суму етичких санкција и оправдања.

Шта је потребно да би правник постао добар адвокат? „*Дајте човеку све духовне способности, дајте му све врлине карактера, учините да је све видео, све научио и зајамљио, да је без одмора радио за тридесет година своја живота, да је уједно књижевник, критик и моралиста, да има искуство старца, живота и ватру младића, неопрециво ђамћење дејетца, да ћеће можда уз то све имати савршену адвоката*”. Тако је одговорио некада познати француски адвокат Paillet када су га упитали које су способности потребне да би неко постао добар адвокат. Не може се рећи да је у описивању било које особине доброг адвоката претерао, јер се ради о звању које има задатак да штити најважнија права која грађанин има. Управо и јесте узвишена мисија адвоката да спречи да се под видом заштите права не повреди та иста права.

Какви смо ми данас адвокати и колико од горњих особина имамо? Ово је сувише кратак чланак да би се бавио детаљније макар неким аспектима етичког понашања у адвокатури. Исто тако, мало је простора да се упуштам у филозофско одређење шта значи реч етика и шта она у себи обухвата (коначно ради се о нагону за остварењем онога што је у човеку најбоље), па то препуштам другима. Стога овај текст треба да укаже само на неке етичке проблеме у данашњем деловању адвоката на које сам (на жалост) и лично наишао.

Ту је (по мени) првенствено проблем правничког образовања. Данас, на жалост, циљ многих адвоката јесте да крајњу сврху свога правничког образовања виде само у томе да стекну онолико правничког знања колико им је то најнеопходније за њихов адвокатски позив. И тиме су многи задовољни јер „*што човек мање зна, задовољнији је са собом и са оним што зна*” (Б. Кнежевић). У суштини, не ствара се правничко образовање већ правничка рутина, која веома често прелази у најобичнији дилетантизам. С друге стране, сасвим се заборавља да осим еснафског правничког образовања мора постојати и неко свеопште образовање за адвокате.² Као да свесно стављамо у други план то што адвокати заступају грађане у свим областима живота и да стога морају да имају највиши степен општег образовања, које се мора непрестано одржавати и развијати. Није случајно Спиноза говорио да „*шесња за знањем јесте прва и једина основа врлине*”. Не говоримо овде о школском систему и стицању знања кроз школовање,

² „Знање, само знање чини човека слободним и великим” (Дмитриј Писарев).

већ искључиво о оном знању које се стиче обављањем адвокатске праксе. То практично значи да мора постојати континуитет у образовању и да се оно не завршава у школским клупама, јер како то маестрално каже Emil Fagie: „Учим свакој дана да бих суштрадан мојао ђоучавати”.

Други проблем у томе: како странку заступати? На овом месту потребно је сетити се како су римски императори издали наређење: „*Advocati, non ultra quam litium poscit utilitas, in licentiam conviciandi et maledicendi temeritate prorumpant*”.³ У суштини ради се о самоконтроли, коју адвокат мора да има, али треба знати да и судије које суде имају још строжу обавезу. На жалост, данас многе судије немају „кочнице” када је самоконтрола у питању и не могу да се суздрже, а да не прокоментаришу оно што грађанин у своју одбрану пред њима износи. Међутим, најтрагичније је то што адвокати не реагују увек у заштиту свога клијента!

И писац овог текста је недавно имао искуство више пред Окружним судом у Сремској Митровици, где је судија, члан Већа гласно прокоментарисао исказ отпуженог са: „Трла баба лан”. На жалост, ради се о веома искусном судији, који је дуго година провео судећи грађанима. На моју интервенцију код председника Већа да спречи коментарисање, судија (члан Већа) је за то време бурно реаговао, вичући са непримереним и неописивим изразом лица. Доживео сам да ме је опоменуо да не учим председника Већа како се одржава ред на процесу.⁴ На паузи суђења коментарисао сам са колегама адвокатима овај наступ председника већа (јер било је више оптужених, па тиме и више адвоката) и онда чуо „поуку” старијег адвоката да није добро замерати се са судијама и да он то углавном избегава.⁵ Дакле, исто онако како Федра у Еурипидовом *Хиполићу* каже: „*Ми знамо шта је добро, разумемо то, али не маримо.*” Мој колега је тако изразио једну понизност према судијама и неискреност према клијенту. Међутим, то се код њега од понизности према судијама уздигло до уображености претварајући тај морални пад (не само пад као адвоката, већ још више и као човека) у врлину, којом се он тако уображено поноси.

Управо ту, на том месту, пала је сва етика адвоката, јер мој старији колега је заборавио да адвокат мора бити храбар у испуњењу своје дужности одбране клијента не бринући се о томе да ли ће можда након тога имати неких последица.⁶ У сваком, па и оном

³ „Адвокати не смеју непромишљено упадати у дрскост да вребају и грде (противника) више него што то захтева успешно вођење спора.”

⁴ „Сви смо ми најогорченији онда када бранимо невредност у нама” (Владан Десница).

⁵ Како то одудара од ових мисли: „Многе треба подсетити да адвокат, због свете дужности, коју има према своме клијенту, у свом послу позна само једну особу на свету, свога брањеника и само њега. Он мора свима средствима да настоји да тога клијента ослободи, да га без обзира на непријатности штити од свакога па и од самога себе. То је његова света дужност.” Brougham: *Speeches*.

⁶ „*Est res dulcis, sed magnum pondus honoris*” („Слатка је ствар части, али је велики терет части”).

најмањем случају, мора адвокат да наступи као чувар оних граница индивидуалне слободе, које су одређене законима, јер тиме не брани само свога клијента већ посредно и саму законитост. Он мора бити спреман да разбије све препреке и да продре са истином, а ако није то у стању онда му једино остаје (по латинској): „*Fit via vi*”. Тај страх адвоката да се не „замере” подсетио ме је на стару и веома интересантну анегдоту. Десило се то у Римском царству, када је на обали Тибра цар Клаудије судио неким грађанима које је заступао познати римски правник Јулије Гал. Како је Јулије својом вештом одбраном дирнуо у живац судију (цара Клаудија) то је овај изнервиран наредио да се Јулије баци у Тибар где се овај и удавио. Након тога буде позван други правник, Томиције Афро, да брани Јулијевог клијента. Међутим, он је то одбио речима: „*Зар ти мислиш да сам ја бољи њивач од Јулија*”. На сву срећу, та су времена прошла, али људске навике се нису много промениле.

Треба бити свестан чињенице да сваки човек највећи део свога времена и својих снага утроши управо на то да оствари неки свој економски интерес. У друштву које је уређено на индивидуалистичкој основи, то је изражено још и више. Данас више него икада поремећен је склад који постоји у самом човеку, али и у целом друштву. Данашњи индивидуални инстинкт као да је почео да се остварује у пуној мери. Пале су све социјалне препреке за које нисмо ни помислили да ће тако брзо нестати. У неким случајевима инстинкти не морају да сметају, јер су добри као снаге које нас терају напред, али су веома опасни ако постану вође. Ни адвокатура није имуна од тога па смо сведоци тога да јачи прождиру слабијег. „*Homo homini lupus*”. Понеки се адвокати баве и оним занимањима, која немају никакве везе са адвокатским послом, а понекад су то послови који су на трагу кривичног гоњења. Оснивају разне агенције на име супруге, „штицују” девизе, дају у зајам девизе са великом каматом и ко зна какве све још лакрдије. „*Такови су њушеви свијех лакомих на добитак, који узима душу својим ђосјодарима*” (Приче Соломунове I/19). У сукобу два идеала, етичког и индивидуалног, као да је у потпуности победио индивидуални. Друштво је *prius*, а адвокат *posterius* и можда је то разлог због чега адвокат, као члан друштва, често мора у свом деловању да поприми све битне и значајне одлике тог друштва. Ипак је за утеху, да није ово наше доба једино време у којем адвокати након мноштва потреса (веома често и вештачки створених) остају без одређеног пута.

Међутим, много се тога променило и нека стара понашања морају да нестану. Ако су некада била могућа данас то више нису, мада можда многи за њима жале. Тим више, што живимо у сасвим новој држави, где се сукобљавају разни правни погледи, али исто тако и правни са неправним. Можемо данас имати законе који су слаби, можемо имати и мноштво закона који су неуставни, али то је грешка државне власти и никако се не смео позивати на њих, правдајући тиме своје грешке. У супротном адвокатска етика би се претворила у

политику и покушај да се дискрепанција између пројектованог система етичких адвокатских вредности и стварних друштвених односа тек привидно превлада оштром критиком друштвене стварности не мењајући ништа и суштински. Свака таква критика методски јесте искључиво политичка јер се ограничава само на политичке чиниоце, што је у сваком случају недовољно. То је чак и опасно јер етичка питања претвара у чисто политичка, а политичка у искључиво етичка. Стога би „политизирање” око адвокатске етике могло само да буде „замагљивање” етичке суштине. Управо то и јесте разлог зашто ми немамо морално право да тражимо од државе да се правно регенерише, а да се претходно нисмо и ми регенерисали.

Сам углед адвокатуре је опао искључиво захваљујући нама, јер су нам се редови попунили мноштвом, које ту част да се назове адвокат није ни заслужио, јер право и адвокатуру схвата једино као своју егзистенцију ни не мислећи да је право и адвокатура предмет наше воље, наше жеље и коначно нашега јавног и приватног живота. Колико их је само дошло из правосуђа у које су некада и ушли не због својих квалитета већ искључиво захваљујући „морално пољитичкој љодобности” у разним партијским политбироима, или код кумова, рођака, итд. Како је то лепо речено у Јеванђељу по Матеју: „Или усадише дрво добро, и род њејов биће добар; или усадише дрво зло, и род њејов зао биће; јер се љо роду дрво љознаје” (Глава 12/33). Многи су и тада били без морала, а то су још више данас јер „*Non pro iustitia multi discunt modo iura. Sed quia avaritia bona volunt acquirere multa*”.⁷ Сви такви морају да оду без обзира на године, искуство или шта све већ не, а на шта се они могу позвати. Они можда могу рећи: „Али ја још нисам одијрао њеји чинова, нејо само љри” (Марко Аурелије), а могу добити одмах и одговор: „Лејо си љо рекао. Али у живиљи су и љри чина цела драма” (Марко Аурелије). Они су одиграли своју улогу, а овај нараштај адвоката не сме себи допустити „*Culpa maiorum posterilium*” (Curtius).⁸

На крају, морам приметити и то да је чињеница да квалитет адвокатуре и њене етике не одлучује број адвоката, нити права (овлашћења) која по закону адвокати имају, већ искључиво дух којег они имају. Још мање је битно то, ко је колико био судија, или тужилац. Управо од таквих наслушао сам се по судницама много звучних фраза, које ништа не значе ни за суд ни за странке, а још мање за образовање духа.⁹ Оне могу само да уназаде адвокатску част јер „*нико не може знаји све, а срамотно је и љијејино љрејварати се да знаи нељиљо љиљо не знаи*” (Толстој).

Мени је данас (захваљујући животном искуству) савршено јасно да за етичко владање појединаца (адвоката) сама критика никако није

⁷ „Не уче баш многи право због правде, него зато што због лакомости желе стећи велику имовину”.

⁸ „Кривицу предака испаштају (плаћају) потомци”.

⁹ „Каква би тишина настала када би људи говорили само оно што знају” (Чапек).

довољна јер она (критика) не може да замени стварну акцију, али је ипак неопходна. Свака она критика која почива на претпоставкама на којима и постојећи морал, односно на успостављеној дискрепацији оног што јесте и онога што треба да буде, јесте само индикатор тога стања. Као спознаја онога што је добро и оног што није, она само претходи акцији. На тај начин посматрам и овај чланак. На основу целокупне ситуације (нимало охрабрујуће) питање је како описати шта нас очекује у будућности? Можда баш онако како то чини Софокле у завршном делу своје драме *Електира*: „*Како називати оно кад се дан рађа, а све је у граду разорено, уништено и он је у њламену, а невини се међу собом уништавају? То носи једно лепо име. То се зове зора.*”

ПАРИЗ, 8. март 1995. — Председник Адвокатске коморе Париза, г. Жан Рене Фаргџа, упутио је председнику Савеза адвокатских комора Југославије писмо у коме изражава задовољство због одлуке Савеза да приступи потписивању Међународне конвенције о заштити права из области одбране и оцењује да та одлука доприноси ширењу међународне солидарности адвоката.

* * *

БЕОГРАД, 11. март 1995. — Адвокати Србије из свих основних Адвокатских комора и Адвокатске коморе Војводине, на X Конференцији адвоката једногласно су усвојили следеће закључке: 1. предложена решења у тексту Нацрта Закона о адвокатури, који је припремило Савезно министарство правде, не одговарају потребама и захтевима грађана, адвокатури и владавини права, о чему треба обавестити Савезну владу; 2. преко адвоката — савезних посланика поднети предлог Закона о адвокатури који је припремио Савез адвокатских комора Југославије и предати га Савезној скупштини у процедури; 3. Међународну унију адвоката обавестити о проблемима који се јављају у поступку припреме за доношење новог савезног Закона о адвокатури и новим мерама пореске политике; 4. адвокати Србије оцењују да је Упутство Републичке управе јавних прихода о начину плаћања пореза и доприноса за 1995. годину незаконито и да у овој години неће водити пословне књиге ни плаћати веће обавезе од прошлогодишњих, о чему ће обавестити РУЈП и од ње захтевати да у року од 15 дана повуче сва појединачно издата решења за вођење пословних књига; 5. адвокати Србије указују надлежним органима на потребу да и у новом Закону о порезу на доходак грађана оставе могућност плаћања пореза у паушалном износу; 6. препоручује се Адвокатским коморама у Србији да размотре могућност организовања протестних скупова адвоката; 7. уколико у року од 15 дана не дође до тражених измена, адвокати Србије организоваће обуставу свих својих активности.

* * *

БЕОГРАД, 23. март 1995. — Након састанака одржаних 20. марта у Влади Републике Србије у 21. марта код потпредседника владе Републике Србије, представници Адвокатске коморе Србије, Основне адвокатске коморе у Београду, Министарства финансија и Министарства правде Републике Србије потписали су Протокол у коме се, између осталог, предвиђа паушално опорезивање у 1995. години за обвезнике за које је такав начин опорезивања

примењиван у 1994. години и обавеза да се висина месечног паушалног нето прихода утврди полазећи од нивоа плата за јануар 1995. године (за адвокате на основу бруто плата судија општинских судова до судија Врховног суда, у зависности од обима делатности) са могућношћу измена у току године у складу са растом плата. Обвезницима који сматрају да је нереално утврђена висина паушалног нето прихода биће омогућено да воде пословне књиге и на тој основи биће утврђене њихове аконтационе обавезе за 1995. годину.

* * *

НОВИ САД, 25. март 1995. — У просторијама Адвокатске коморе Војводине, у име Савеза адвокатских комора Југославије, председник Савеза, г. Милан Вујин, потписао је Међународну конвенцију о заштити права из области одбране. Свечаности потписивања присуствовали су овлашћени представник, а у време доношења Конвенције председник, Адвокатске коморе Париза, г. Марио Стаси, представници Адвокатске коморе Бач—Кишкунa у Кечкемету, др Лаци Јанош и др Имре Бозоки, председник Скупштине Града Новог Сада, г. Буро Бајић, председник Адвокатске коморе Војводине, г. Борбе Вебер, председник Основне адвокатске коморе у Београду, г. Милан Недић, председник Основне адвокатске коморе у Нишу, г. Владимир Домазет, ранији председници Адвокатске коморе Војводине, г. Милорад Ботић, г. Боривој Јекић, г. Милан Миковић, г. Стеван Рончевић, као и чланови и руководиоци органа и радних тела Адвокатске коморе Војводине.

* * *

БЕОГРАД, 29—31. март 1995. — У организацији Удружења правника Југославије и Института Раул Валенберг из Шведске одржан је тродневни семинар на тему „Међународна заштита основних људских права”.

МЕЂУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ПРАВА ИЗ ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ*

Имајући у виду да потрага за миром и сарадњом међу народима, тј. циљеви који су потврђени од оних који су светски одговорни, обавезно подлежу заштити правде и потпуном поштовању права и основних слобода човека;

узимајући у обзир да су адвокати непрекидни чувари задужени за поштовање ових начела, представници адвокатских комора који су се састали на Међународном колоквијуму у Паризу, одлучили су да усвоје Међународну повељу у циљу поштовања следећих принципа:

- једнакости пред законом,
- претпоставке невиности,
- права сваког човека да му се омогући праведно суђење, а пре свега, слободан избор браниоца.

Члан 1. Свако има право да одабере себи адвоката, чак и ако је тај адвокат странац у држави у чије име се спроводи правда.

Члан 2. Окривљени мора бити обавештен најкасније по његовом окривљењу о својим правима, а нарочито о томе да има право да затражи адвоката са којим ће слободно комуницирати.

Члан 3. Окривљени може бити лишен права одређених чланом 2, до отпуштања, само у случају примене правила које је држава установила као закон и путем којих би били одређени услови, максимално трајање и разлог овог изузетка од права из области одбране.

Члан 4. Ниједна околност не би могла оправдати чињеницу да окривљени не може слободно и тајно да комуницира са

* Ову Конвенцију потписали су председници 56 адвокатских комора, од чега 26 савезних или националних комора. Председник Савеза адвокатских комора Југославије, Конвенцију је потписао у Новом Саду 25. III 1995. године.

својим адвокатом, и то у свако доба, како током истраге, тако и током суђења.

- Члан 5. Ниједној особи се не може судити, уколико она није непосредно, или посредством свог адвоката, имала слободан приступ свим елементима из досијеа и уколико није располагала са довољно времена за припрему одбране.
Ниједна додатна оптужба не може јој се ставити на терет уколико није имала довољно времена и средстава да истакне своје аргументе у одбрани.
- Члан 6. Приступ судској расправи мора бити доступан без дискриминације, што представља основну гаранцију права из области одбране.
- Члан 7. Током судске расправе, сваки окривљени има право да се слободно и у потпуности изјасни, као и да комуницира са својим адвокатом или својим адвокатима.
Окривљени мора имати последњу реч.
- Члан 8. У свим фазама поступка, уколико се установи да окривљени или његов адвокат не разумеју језик који се користи у суду, држава је дужна да обезбеди надлежног и независног преводноца.
- Члан 9. Током судске расправе адвокати располажу потпуном слободом изражавања и не смеју бити ни узнемиравани ни гоњени због дела учињених у својству бранилаца.
Држава је дужна да их заштити.
- Члан 10. У току истраге или суђења, и окривљени и његови браниоци имају право да захтевају да се забележе или у досије приложе сва документа, рукописи, закључци, искази и други доказни материјал, за које они сматрају да морају бити унети у досије.
- Члан 11. Потписници конвенције, тј. коморе и професионалне адвокатске организације, изјављују да ће се придржавати горе одређених правила, чије непознавање би било неспојиво са поштовањем слободе и спровођењем правила правде.
Потписници се обавезују да ће унети или настојати на уношењу ове Конвенције у унутрашње прописе својих држава и да ће Конвенцији дати пуну правну снагу.
У ту сврху, предузеће све мере пред надлежним властима својих држава, како би Конвенцији дали вредност интерног правног правила.

Сачињено и депоновано код Адвокатске коморе у Паризу, 26. јуна 1987. године.

КРИВИЧНИ ЗАКОНИК РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ*

Указом Председника Републике Словеније од 6. октобра 1994. г. проглашен је *Кривични законик Републике Словеније*, који је донео Државни сабор (збор) Републике Словеније на седници од 29. септембра 1994. г. На основу чл. 396 Законик је ступио на снагу 1. јануара 1995. г., у исто време када и Закон о кривичном поступку¹ и Закон о казненој одговорности правних лица. Ступањем на снагу Кривичног законика РС престао је да важи Кривични закон СРС из 1977. г. (Uradni list SRS, 12/77, 3/78, 19/84, 47/87, 33/89 и 5/90), као и чл. 16, ст. 1, чл. 17 и чл. 18 Закона о парламентарном извешању². Даном ступања на снагу Законика престале су се примењивати одредбе Кривичног закона СФРЈ из 1977. г. и друге одредбе савезних закона, које прописују кривична дела, а важиле су у Републици Словенији на основу Уставног закона о спровођењу Основног уставног акта о самосталности и независности Словеније (Uradni list RS, 1/91-I). Тиме је окончан дужевремени рад на изради новог кривичног закона Словеније,³ сада у форми и са садржином кодификације материјалног кривичног права. Тиме је Словенија први пут у својој историји у целини самостално уредила своје кривично право.

Овим закоником Словенија је уредила једну од две области материјалних казненоправних односа у свом правном систему. Друга област је подручје *прекршаја*, док су *привредни преступи*, у коначној верзији законодавног рада утврђивању система казних дела, *искључени* као категорија казног система, а уместо њих је уведен систем

* Рад примљен: 31. III 1995.

¹ Вид.: Др Момчило Грубач — „Нови словеначки закон о кривичном поступку”, Гласник АКВ 4/1995, стр. 146.

² Закон о парламентарном извешању донет је 1993. г. (Uradni list, 63/93) на основу чл. 93 Устава Републике Словеније (Uradni list RS, 33/91). Парламентарно извешање је нов институт. Према чл. 93 Устава РС, „Државни сабор (збор) може одредити извешање у стварима од јавног значаја, а мора на захтев трећине посланика државног сабора (збора) или на захтев државног савета. У том смислу именује комисију, која у ствари извешања и проучавања има садржајно једнака овлашћења као правосудни органи”. У поменутих члановима Закона, који су престали да важе, била су прописана нека кривична дела.

³ Пројекат Кривичног закона РС израдила је *радна група*, коју је на основу овлашћења министра за правосудје и управу именовao декан Правног факултета у Љубљани. Ближе о изради пројекта вид.: Ljubo Bavcon — „Delovni osnutek kazenskoga zakonika Republike Slovenije”, Pravnik — revija za pravno teorijo i prakso, 6-8/1992, стр. 302—310.

кривичне одговорности правних лица који је само начелно уређен Кривичним законом, а ближе посебним законом (Законом о казненој одговорности правних лица).⁴

Кривични законик РС рађен је по моделу модерног западноевропског кривичног законодавства, али у тесној вези са специфичностима и потребама словеначког друштва и државе. Подлогу за рад на изради пројекта Законика представљали су КЗ СФРЈ, споредно савезно кривично законодавство и Кривични закон СРС, као и кривични законници Немачке, Швајцарске, Италије, Шведске и делимично Француске. Осим тога, творци пројекта користили су Информативни билтен о правној активности Савета Европе и држава чланица, а посебно су узимали у обзир домаћу и страну стручну и теоријску литературу и јудикатуру.⁵ Стручна група је била активна у целом поступку доношења Законика. У свом раду руководила се неким основним начелима: начелом легитимности и ограничености казнене репресије (*ultima ratio*), начелом законитости (*nullum crimen sine lege, lex certa*), начелом индивидуалне кривичне одговорности на основу учиниоачеве субјективне кривице (*nullum crimen sine culpa*) као моралним основном казне, начелом сразмерности кривичног дела и казне као услова правичности и начелом хуманости.⁶

Државни сабор (збор) РС је још 8. X 1993. г. обавио прву расправу („прво читање“) о предлогу Законика, који му је доставила Влада. На основу те расправе, парламент је Влади као предлагачу Законика, *наложио* да припреми предлог Законика за другу расправу, с тим да се са уважавањем размотре примедбе и предлози Секретаријата за законодавство и правне послове и Одбора за унутрашњу политику и правосудје. На основу тога израђен је предлог Законика за другу и коначну расправу, на основу којег је Законик и донет.⁷

Ова информација о Кривичном закону РС бави се његовом структуром и основним решењима, без специјалних критичких осврта на њих. Наглашавају се она решења у њему која се, делимично или у целини, *разликују* од решења од доскора важећег уређења кривичноправних установа по законима који су важили (од 1977. г.) у Словенији (КЗ СФРЈ, КЗ СРС, савезно споредно кривично законодавство). Овакав приступ у информисању може имати извесног значаја и за рад на новом југословенском материјалном кривичном законодавству.

I. *Општи део Законика* (чл. 1 — чл. 126) има структуру аналогну структури раније важећег савезног кривичног закона: основне одредбе, кривично дело и кривична одговорност, казне, санкције упозорења, мере безбедности, васпитне мере и казне за малолетнике, одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, правне последице осуде, рехабилитација, брисање осуде и давање података из казнене евиденције, основне одредбе о извршењу кривичних санкција, застарелост, амнестија и помиловање, важење кривичног закона, значење израза у закону.

⁴ Доскорашњи трихотомни систем казних дела показао се у новим условима *нерационалним* с обзиром да су својевремено привредни преступи уведени у циљу заштите друштвене својине. Нови систем кажњивих дела предлажен је Уводним законом за Кривични законик (чл. 1). Укидају се привредни преступи и претварају у прекршаје, уколико Кривичним законом није другачије уређено, тј. уколико неки привредни преступи нису постали кривична дела.

⁵ Љубо Бавцон — исто, стр. 304.

⁶ „Krivični zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili Ljuba Bavcon, Ivana Beleta, Mitje Deisingerja, Draga Demšarja, Zvonka Fišerja, Milana Kostercer, Pavla Martonošija, Alenke Šelih in stvarnim kazalom Vida Jakulina“, Љубљана 1994, стр. 24—25.

⁷ Вид. садржај ових примедба и одговоре на њих од стране стручне групе у образложењу друге верзије предлога Законика: Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 8, Letnik XX, Љубљана, 22, стр. 49—57.

1. Већ у првом члану Законика инсистира се на начелу *законитости* у уређивању кривичних дела и кривичних санкција, а у другом се успоставља начелна *легишимирајућа одредба*, којом се одређују основи и границе кривичноправне принуде. Кривична принуда је легитимна само уколико сигурност човека и друге темељне вредности друштва није могуће штитити на други начин. Према учиниоцу кривичног дела примењује се закон који је важио у време извршења дела, а ретроактивно је могуће примењивати само блажи закон. Успоставља се принцип субјективне одговорности. Већ у основним одредбама утврђује се систем кривичних санкција (казне, мере упозорења, мере безбедности и васпитне мере), а под условима одређеним Законом против учиниоца се због учињеног кривичног дела примењује мера одузимања имовинске користи (која није кривична санкција) и *објављивање пресуде* (на пр. предвиђена код кривичних дела против слобода и права човека и грађанина).

2. Чл. 7 одређен је општи појам кривичног дела: „Кривично дело је противправно дело, које закон *због његове опасности* прописује као кривично дело и истовремено прописује његова обележја и казну за њ”. Дакле, у првом плану је формално одређивање кривичног дела, али се истовремено у ту дефиницију, или поводом ње, укључује и друштвена опасност као *моћив* његовог инкриминисања („због”). Овакво одређивање кривичног дела⁷ има значаја за неке основе искључења кривичног дела (дело малог значаја).

Облици кривичног дела у погледу *радње* су чињење и нечињење. Занимљива је одредба о радњи нечињењем (чл. 8 ст. 3), према којој кривично дело нечињењем постоји ако учинилац *не сиречи* забрањену последицу. „У таквом случају учинилац се кажњава за нечињење *само*, ако је био *дужан сиречити* настајање забрањене последице и *ако* је пропусти за настанак такве последице *истом значаја* као чињење”. Ова одредба је ограничавајућа у погледу могућности уређивања кривичних дела нечињењем у посебном делу кривичног закона, јер уређује *услове* начелне природе за увођење кажњивог нечињења: закон не може произвољно свако нечињење третирати као кривично дело. Поменута два начелна услова су кумулативна. У време када се у законодавству шири простор кривичних дела нечињењем ово има одговарајући криминалнополитички смисао.

Време и место извршења кривичног дела су одређени као и до сада: време — радњом, а место радњом и (или) последицом (теорија убиквитета).

Законик познаје четири *опћита основа искључења кривичног дела*: нужна одбрана, крајња нужда, сила и претња и мали значај дела. У Законик су, дакле, унете посебне одредбе о сили и претњи. Према чл. 13, сила којој се учинилац није могао одупрети (апсолутна) искључује кривично дело, а дејство компулзивне силе и претње, према изричитој одредби, треба решавати на основу института крајње нужде. Занимљива је одредба о „делу *малог значаја*”. Она се донекле разликује од досадашње установе незнатне друштвене опасности, јер је ширег значења и дејства. Наиме, према чл. 14 *није кривично дело* такво дело, које има сва законом прописана обележја кривичног дела,

⁷ Творци пројекта Законика прихватају формално-материјалну и објективно-субјективну концепцију кривичног дела. Циљ им је био да је уграде у Законик. С разлогом. „Прихватање таквог одређивања кривичног дела у законодавству и у судској пракси заговара легитимност кривичне репресије у законодавној равни и њену законитост у равни праксе. Спречава инкриминисање и кривични прогон дела, која нису противправна, или која немају значај за сигурност људи, њихових индивидуалних и општих правних добара. С формалном концепцијом кривичног дела се обезбеђује начело законитости... Објективна концепција кривичног дела... искључује могућност прогона људи на основу рођења, припадности или убеђења. Доследно поштовање објективно-субјективне концепције кривичног дела искључује и могућност за увођење објективне одговорности у кривично право”. („Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili”, стр. 26.)

„али је малог значаја”. Проблем тзв. багателног криминалитета се, дакле, и по овом законик у правилу решава материјално-правном установом, а не принципом опортунитета прогона у кривичном процесном праву (чл. 20 ЗКП прихвата начело легалитета кривичног прогона као правило). Дело малог значаја је дефинисано као дело, чија је „опасност незнатна због *природе или тежине* дела, или због тога, што су штетне последице незнатне или их нема, или због *околности*, у којима је било учињено, и *збој ниској ситуацији кривичне одговорности или збој учиниоцевих личних околности*”. На основу овакве одредбе, опште биће дела је очигледно посредно субјективизовано, јер изразито субјективни елементи (степен одговорности, личне околности) битно одређују, да ли кривично дело уопште постоји. Овим се знатно проширују могућности корекције криминалне зоне *in concreto*, а тиме и декриминализације онога што је начелно криминализовано.

Услови за кривичну одговорност су *урачунљивост* и *виност* (кривња) учиниоца дела. Прихватање принципа субјективне одговорности Законик појачава исказом у ст. 2 чл. 15, по којем је вин (крив) учинилац, „који је учинио кривично дело с умишљајем или из нехата, а да је *при том* био свестан или је морао и могао бити свестан, да је *његово дело забрањено*” (психолошко-нормативно схватање виности). Тиме се отвара правна могућност и неопходност искључења кривичне одговорности и у случају правне заблуде. Неурачунљивост се дефинише уобичајеним мешовитим методом (етиолошко-психолошким). Међутим, у односу на досадашњу дефиницију, „биолошки” основ неурачунљивости се *проширује* (пored душевне болести, привремене душевне поремећености и заосталог душевног развоја) и на „*друге трајне и шешке душевне поремећености*”, тј. таквим стањима која нису нити душевна болест нити заостали душевни развој. То важи и за појам битно смањене урачунљивости, пошто се он ослања на појам неурачунљивости, као и на установу *actiones libere in causa*. За ову другу установу битно је и другачије (психолошко-нормативно) схватање виности у односу на доскорашње психолошко.

Одговорност за тежу последицу постоји само ако постоји нехат у односу на тежу последицу. Законик не садржи одредбу о одговорности за дело квалификовано нарочитом околношћу. То је у извесном смислу логично, јер нарочита околност у бићу дела не тражи специјалну одредбу у погледу одговорности, с обзиром да се у односу на њу, као елеменат бића дела, тражи умишљај као и у односу на сваки други елеменат бића било којег (и основног и тежег и привилегованог) облика дела.

Новина је у уређивању *правне заблуде*. Није необично, с обзиром на стање у савременом законодавству, као и на ставове у неким ранијим пројектима КЗ СФРЈ и схватања словеначке правне теорије, што је Законик прихватио другачији концепт правне заблуде. Заблуда о забрањености дела из оправданих разлога *искључује кривичну одговорност* (чл. 21). Отклоњива, пак, правна заблуда је факултативни основ блажег кажњавања.

Круг *покушаних* кривичних дела која су кажњива одређен је границом казне од 3 године затвора, тј. кажњава се за покушај дела за која се по закону може изрећи казна затвора од 3 године или тежа казна, а за остала дела када је то законом посебно прописано. На основу оваквог уређења покушаја не сме се извести закључак, да се овим померањем казне проширио број кривичних дела кажњивих за покушај, због тога што су за многа кривична дела, за која је раније била прописана могућност изрицања казне од 5 година затвора, казне спуштене испод тог нивоа. То значи, да тек на основу анализе прописаних казни за поједина кривична дела, може да се изведе закључак, да ли је сада режим кажњавања за покушај блажи или строжи или евентуално исти. Утисак је да је блажи. Неподобан покушај и добровољни одустанак су и даље факултативни основи ослобођења од казне. И овај законик садржи додатну одредбу код установе добровољног одустајања, да се учинилац који је добровољно одустао „кажњава за оне радње, које представљају друго самостално кривично дело”, премда је та одредба

са правнолошког становишта сувишна (подразумева се кажњавање за кривично дело које је у стицају са делом у покушају од којег се одустало).

У Законику нема одредаба о *припремним радњама*. У савезни КЗ из 1977. г. ова одредба је својевремено унета, не као конститутивна већ као интерпретативна. Њена нужност се правдала због могућности различитог приступа у уређивању припремних радњи од стране различитих законодаваца у време важења девет кривичних закона.⁸ У јединственом кривичном законодавству она из тих разлога није нужна. Зато се и код добровољног одустајања не помиње могућност одустајања од тзв. праве припремне радње (од неправде није могуће одустати због тога што она представља довршено кривично дело, од којег се не може добровољно одустати). Међутим, мотив за искључивање одредаба о припремним радњама у Законику је на другој страни. Радна група то образлаже тиме, да би непостојање ових одредаба требало (и морало) тумачити као да се у Законику (управо због тога!) *искључује могућност* прописивања кривичних дела која представљају тзв. праве припремне радње (*delicta preparata*).⁹ Ово се чини неуверљивим, јер у посебном делу Законака срећу се инкриминације, а да ипак нису у противречности са општим делом Законака (!), које представљају *delicta preparata*. То што је њих знатно мање него раније и што се тзв. предкривична активност максимално искључује из криминалне зоне је неоспорно добро, али непостојање опште одредбе о њима не искључује њихову правну могућност.

Законик настоји да појам *саизвршилаштва* дефинише колико-толико прецизније него до сада, што је посебно важно за разликовање саизвршиоца од помагача. У том смислу у чл. 25 се овај појам одређује на следећи начин: „Ако два или више лица заједно учине кривично дело тако, да суделују у извршењу, или тако, да каквом другом радњом одлучно доприноси његовом извршењу, сваки од њих кажњава се казном, прописаном за то дело”. Очигледно се настојало да се појача објективна компонента у саизвршилаштву, односно да се ова радња интензивније веже за радњу извршења, у односу на доскорашње решење. Помагање и подстрекавање могу бити само умишљајне радње, а одредбе о неуспелом подстрекавању усаглашене су са одредбама о покушају (3 г.). Изричито се (чл. 28) предвиђа одговорност подстрекача и помагача и у случају да је дело остало у покушају. Законик *не познаје организовање злочиначког удружења* као облик саучесништва, што дакако не искључује организовање као облик радње посебног кривичног дела. Границе одговорности саучесника су одређене, као и до сада, принципом личне субјективне одговорности: лични односи, својства и околности везују се само за саучесника код кога се нађу.

Правила о *кажњивости* за кривична дела учињена путем *средства јавног информисања* заснивају се на принципу супсидијарне одговорности уредника (или његовог заменика), издавача, штампара и произвођача, под условом да је аутор остао непознат или је информација објављена без његове сагласности или због немогућности прогона аутора услед правних и стварних околности, „*које дуже трају*”. Ови субјекти *се могу блаже казни*. Према ст. 3 чл. 30 одговорни уредник односно његов заменик *се не кажњава ако из оправданих разлога није знао* за неку од околности које су услов његовог кажњавања или за објављену инкриминисану информацију. То важи и за издавача, штампара и произвођача. Овом одредбом се донекле одговорност ових лица

⁸ Вид.: „Коментар КЗ СФРЈ”, у редакцији Николе Срзентића, Београд, 1978, стр. 96.

⁹ „Новина новог законика је такође *искључење* (подвучао С. П.) *кажњивости припремних радњи*, када се појављују као *delicta preparata* или као деликти предузимања...” („Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili”, стр. 26). Разлог: инкриминисање таквих облика припремних радњи било би у противности с начелом одређености дела у закону.

настоји да подведе под принцип субјективне одговорности, односно да се донекле отклоне аргументи о њиховој објективној одговорности (одговорности за другог).

Једна од најбитнијих новина, коју Законик уводи, је успостављање *кривичне одговорности правних лица*. Она је уведена под снажним утицајем тенденција у савременом кривичном законодавству, а посебно по угледу на новелу француског кривичног законика од 22. VII 1992. г. и немачко законодавство (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*). Ова идеја је прихваћена тек у другој варијанти предлога Законика, пошто радна група за израду пројекта изгледа није била склона оваквом решењу, за разлику од става Одбора за унутрашњу политику и правосуђе.¹⁰ Наиме, у расправама о првој верзији предлога Законика, који се заснивао на подели кажњивих дела на кривична дела, привредне преступе и прекршаје, превладао је став, да би било боље увести кривичну одговорност правних лица и тиме избацити из система привредне преступе. Тако сада у Словенији нема привредних преступа, али постоји и кривична и прекршајна одговорност правних лица, разуме се у случајевима и под условима који су утврђени законом. Према чл. 33 Законика, закон уређује одговорност правног лица за кривично дело, које је „*учинилац извршио у име, за рачун или у користи правног лица*” (ст. 1). Тиме је уведена *акцесорна* одговорност правног лица. Законом се уређује и *систем* санкција за правна лица (казне, мере упозорења и мере безбедности), као и правне последице осуде. Посебним законом се такође утврђују и *кривична дела* за која одговарају правна лица, а уређује се и *поступак* који се води против правног лица — учиниоца кривичног дела. Тај посебан закон је Закон о казненој одговорности правних лица.

3. Законик познаје *четири казне*: затвор, новчану казну, забрану војње моторног возила и протеривање странца из земље. Казна затвора је увек главна, а новчана може бити и главна и споредна, док забрана војње моторног возила и протеривање странца могу бити само споредне казне и то уз затвор, новчану казну или условну осуду, с тим што је уз главну казну могуће изрећи једну или више споредних. Општи минимум затвора је 15 дана, а општи максимум 15 година. За најтежа кривична дела могуће је алтернативно прописати казну затвора од 20 година (квалификовано убиство, геноцид, ратни злочин). Затвор до 2 године се прописује без посебног минимума, тј. тада је (увек) посебни минимум 15 дана.¹¹ Код *новчане казне* није прихваћен досадашњи метод фиксних износа, већ *систем* *изв. глоба* (дани — новчана казна), данас иначе све присутнији у кривичном законодавству. У том смислу је детаљно разрађен овај систем (чл. 38 ст. 1—8). Новчана казна се изриче у дневним износима (од 5 до 360, а за дела из користољубља до 1500). Број дневних износа утврђује суд на основу општих правила о одмеравању казне. И висину дневног износа утврђује суд узимајући у обзир висину учиниоачеве дневне зараде обрачунату на нивоу његове тромесечне чисте плате, других доходака и његовог дуговања. Најнижи дневни износ новчане казне износи шездесети део, а највиши трећину задње службено објављене просечне чисте плате у Републици. Уколико се ова казна не може наплатити ни принудно, цела казна или њен ненаплаће-

¹⁰ Вид.: Образложење уз предлог КЗ РС, Poročevalec, št. 8, стр. 49.

¹¹ Занимљиво је да је у парламентарној расправи о првој верзији предлога Законика било мишљења, да би требало размотрити могућност увођења *казне затвора у доживотном трајању*. Радна група за израду пројекта закона се овоме енергично супротставила. У том смислу је руководилац групе, проф. Љубо Бавлон припремио за даљу парламентарну расправу, посебно образложење, које је прихваћено од групе, у којем се износе аргументи против оваквог решења. По њему, та би се казна опирала цивилизацијским и културним стандардима, супротна је начелу поштовања људског достојанства, ирационална је и не може никаког ресоцијализовати, а у европским земљама у којима је позната ретко се примењује. Није доказан ни њен генералнопревентивни учинак, а начело сразмерности дела и казне не може бити темељено на нечовечним и непразумним казнама. (Вид.: Ljubo Bavcon — „Ali bi Slovenija zmogla brez kazni dosmrtnega odvzema prostosti?”, Poročevalec, št. 8, стр. 56—57.).

ни део се замењује казном затвора (по формули: два дневна износа новчане казне — један дан затвора), с тим да овако одређен затвор не може бити дужи од 6 м.

Правила о одмеравању казне инсистирају, пре свега, на тежини дела и степену кривичне одговорности, имајући у виду и све остале олакшавајуће и отежавајуће околности, као и ублажавање и ослобађајуће околности (укључујући и специјални основ ослобођења од казне код нехатних кривичних дела). *Вицеситруки повраит* је једина (факултативна) поопштравна околност. За његово постојање *не тражи се склоност* за вршење кривичних дела, али се тражи *истоврсност* раније учињених умишљајних кривичних дела (чл. 46 ст. 1 тач. 1). Тако се настоји, да се објективизује дефиниција мултирецидивизма.

4. *Санкције ујозорења* су условна осуда, условна осуда са заштитним надзором и судска опомена. Задржана је, дакле, концепција условне осуде као самосталне санкције. Прихваћен је систем европске условне осуде у комбинацији са англоамеричким системом проверавања (probation system). Судска пракса је у Словенији врло широко примењивала условну осуду (у скоро 50% свих казни односно осуда које су везане за казну), док је судска опомена релативно мало примењивана. У Законик у се регулишу општа питања о условној осуди, њено изрицање и опозив (због новог дела, због ранијег дела, због неиспуњавања наложених обавеза). Може се изрећи ако је суд учиниоцу дела *ујвердио* казну затвора до 2 године или новчану казну, а *не може* се изрећи за кривична дела за која је прописана казна затвора најмање 3 године. Опозив је обавезан ако се за ново дело или дела изрекне казна затвора 2 године или тежа казна, а у осталим случајевима је факултативан. Судску опомену суд може изрећи за сва дела за која је прописана новчана казна или затвор до 1 године, „ако су учињена под таквим олакшавајућим околностима, које их чине посебно лаким“ (чл. 61 ст. 1), а за одређена кривична дела, под условима које прописује закон, само ако је за њих предвиђен затвор до 3 године.

5. Законик познаје *шест мера безбедности*: обавезно психијатријско лечење и заштита у здравственом заводу, обавезно психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење алкохоличара и наркомана, забрана обављања позива, одузимање возачке дозволе и одузимање предмета. У уређивању мера безбедности посебно се водило рачуна о мерама медицинског карактера, у смислу да се максимално ограниче могућности њихове злоупотребе. Зато су оне битно ограничене с обзиром на услове за изрицање, трајање и дужност суда да редовно проверава њихову даљу сврсисходност (в. чл. 63—65). Мера обавезног психијатријског лечења и заштите у здравственом заводу ограничена је у више правца: у погледу дела поводом чије могућности се може изрећи (ако би учинилац на слободи могао учинити какво тешко кривично дело против живота и тела, полне неповредивости и имовине), трајања (до 10 г.), обавезе суда да по протеклу сваке године проверава њену даљу оправданост. Ограничење ове мере је још ригорозније у односу на битно смањено урачунљивог учиниоца кривичног дела (чл. 64 ст. 4). Мера психијатријског лечења на слободи може трајати 2 г., а суд мора по протеклу прве године контролисати њену даљу оправданост. Ако се учинилац дела не подвргне лечењу или лечење није успешно, суд може изрећи претходну меру с тим што тада не може трајати дуже од 2 г. и са обавезом суда да проверава њену оправданост након прве године.

6. Члановима 70 до 94 уређује се систем *васпитних мера и казни за малолетнике*. Законик познаје шест васпитних мера: укор, упутства и забране, надзор органа социјалног старања, упућивање у васпитни завод, упућивање у дом за преваспитање и упућивање у завод за оспособљавање. Малолетнику од 16 до 18 г. (старијем) може се изрећи казна затвора, новчана казна и забрана војне моторног возила, као и одређене мере безбедности. У чл. 77 развијен је широк систем *ујућистава и забрана*, које суд може, једну или више, изрећи малолетнику: лично извињење оштећеном, уредно похађање школе, обављање рада у корист хуманитарних организација или локалне заједнице.

це, лечење у здравственој организацији, похађање саветовалишта, укључивање у програм социјалног тренинга и др. При избору ових мера суд у правилу мора водити рачуна о малолетниковој спремнојности за сарадњу. Ове мере могу трајати најдуже 1 година, а могуће их је одлуком суда заменити васпитном мером надзора од стране органа социјалног старања. Целокупан надзор над законитошћу и правилношћу извршења свих васпитних мера врши суд, који је изрекао меру.

Малолетнички затвор је могуће изрећи старијем малолетнику за кривично дело за које је прописана казна затвора преко 5 година, „ако због природе и тежине дела и због високог степена кривичне одговорности не би било оправдано изрећи васпитну меру“ (чл. 89 ст. 1). Изриче се у трајању од 6 м до 5 година, а за дела за која је прописана казна затвора од 20 г. — до 10 година. При изрицању ове казне суд није везан прописаном мером казне за дело које је малолетник учинио, а мора да води рачуна о општим и посебним правилима о одмеравању казне.

7. Скрећемо пажњу и на нека питања уређења *правних последица осуде, рехабилитације и давања података из казнене евиденције*. Дејство правних последица осуде Законик везује за учињено дело или казну. Искључује могућност њиховог дејства на основу изречене новчане казне, условне осуде, судске опомене и ослобођења од казне, јер би у тим случајевима правна последица осуде теже оптеретила учиниоца кривичног дела него сама санкција. Може се предвидети само законом у најдуже трајању до 5 година, а постоји и могућност њиховог обустављања пре протока овог рока, одлуком суда на молбу осуђеног. Правни положај осуђених по престанку казне одређен је чл. 102: „По престанку, отпуштању или застаревању казне затвора или малолетничког затвора имају осуђеници сва права, која су предвиђена уставом, законима и другим прописима и могу прибављати сва права, осим оних, која су им ограничена због изречене мере безбедности или због насталих правних последица осуде“. То исто важи и за лица на условном отпustu. Два су облика рехабилитације: законска и судска, а појединцу се, на његов захтев, дају подаци из казнене евиденције, ако је то потребно за остваривање његових права (без обзира где).

7. Законик садржи и *основне одредбе о извршењу кривичних санкција*. У том смислу се уважавају савремена пенолошка начела: ограничавање права санкционисаном само до граница нужних за извршење конкретне санкције, забрана мучења и других облика окрутног, нечовечног или понижавајућег понашања, право на судску заштиту санкционисаног, забрана употребе преваспитних, медицинских или психолошких поступака, који задиру у учиниоцеву личност. Казна затвора се извршава у затвореним, полуотвореним и отвореним заводима, а осуђеници се разврставају у заводе с обзиром на то, колико мора бити ограничена њихова слобода. Ако је учиниоцу дела изречена казна затвора до 3 године може суд наложити, да се изврши у отвореном заводу, а ако је изречена казна затвора до 5 година — у полуотвореном. Према ст. 4 чл. 107 Законика, казну затвора до 3 месеца је могуће извршити тако, да осуђени уместо казне затвора обави у раздобљу најдуже до 6 месеци посао у корист хуманитарних организација или локалне заједнице у опсегу најмање осамдесет до највише двесточетрдесет часова. Посао се мора распоредити тако, да не ремети осуђеникове обавезе из радног односа. Првостепени суд, када одлучује о оваквом начину извршења казне затвора, мора имати у виду објективне и субјективне околности учиниоца и његов *цирцистанак* на такав начин извршења казне. Ако осуђеник не поступа по налогу, суд може одлучити да се изречена казна затвора изврши на класичан начин. *Условни отпуст* је могућ након издржане половине односно трећине изречене казне затвора, а ако је учинилац дела осуђен на 20 година затвора условно отпуштање је могуће тек када издржи 15 година затвора. Орган, који одлучује о условном отпustu, као и поступак за одлучивање о условном отпustu, одређује закон (о извршењу кривичних санкција). Оpozив условног отпуста је облигаторан или факултативан (в. чл. 110).

II. Jedno od prvih питања у конструкцији *йосебној дела* сваког кривичног законика јесте питање разврставање објеката кривичноправне заштите, односно установаљавање редоследа и ранга социјалних вредности које се штите кривичним правом. У том смислу Кривични законик Републике Словеније изграђен је по моделу тзв. либералних концепција. Он у први план ставља заштиту индивидуалних вредности (живот, тело, слободу, част, углед, потпу неповредивост, брак, породицу, омладину), а након њих долази заштита општих вредности (јавна добра, држава, војска итд.). Тиме се на неки начин сугерише одређена лествица социјалних вредности. У том смислу би се све групе кривичних дела (тј. групни објекти кривичноправне заштите) могле систематизовати у пет категорија: 1. против људског живота и тела, права и слобода, части и угледа, потпуне неповредивости, брака и омладине, права из радног односа и човековог здравља; 2. против имовине, привреде и правног промета; 3. против службене дужности, војне дужности и правосудја; 4. против јавног реда и мира, опште сигурности људи и имовине, безбедности јавног саобраћаја и човекове околине и природних богатстава, и 5. на крају, против државе и њеног уставног уређења, одбрамбене моћи државе и човечности и међународног права.¹²

Приметно је настојање законодавца, да при обликовању појединих кривичних дела поштује начело *одређености дела* (lex certa). Зато се чува, где год је то могуће, правних стандарда, општих клаузула, двосмислених или широких појмова, аналогije *inter legem*, тј. отворених одредаба. Настоји да јасно одреди све елементе бића дела. То посебно важи за квалификоване облике кривичних дела када су квалификована нарочито околност. Новост је у томе, да Законик не наводи *новчане износе* као квалификаторне елементе код дела квалификованих тежом последицом. Користе се појмови „мања“, „већа“ и „велика“ имовинска корист, штета или вредност, а они су ближе одређени интерпретативном одредбом у чл. 126. Овим се отклања познати проблем дејства инфлације на примену кривичног права, али се истовремено *ејзактно* интерпретативном одредбом прецизирају ови појмови. Ако основно дело по природи ствари и због учиниоачевог нехата може проузроковати тешку телесну повреду једног или више лица или смрт једног или више лица, у Законнику су, за такве случајеве, казне прописане посебним члановима. Кад је пак, с обзиром на природу основног кривичног дела, могућ настапак теже последице (из нехата), која је прецизно одређена, Законик полази од става, да треба употребити одредбе о стицају кривичних дела.¹³

У погледу појединих кривичних дела, употребено са ранијим решењима у словеначком кривичном законодавству, могуће је регистровати следеће ситуације: дела иста и по бићу и по казни, дела иста по бићу с другачијом (блажом) казном, дела са мање или више измењеним бићем и казном, декриминализована дела, нова кривична дела. Полазећи од тенденција у савременом западноевропском кривичном законодавству, Законик уводи на подручју кривичних дела против здравља људи и против безбедности јавног саобраћаја, *нов тий* кривичног дела — *нехатно кривично дело*. Предвиђено је за случајеве кршења правила медицинске струке или за кршење прописа о безбедности јавног саобраћаја, кад има штетну последицу и кад је *по природи ствари* могућ само учиниоачев *нехат*. Класична формулација деликта угрожавања, која између понашања учиниоца и штетне последице ставља проузроковање конкретне опасности као забрањене последице, је у домаћој и страниј судској пракси непрестано стварала тешкоће. Ново решење треба да помогне правилнијем и правичнијем суђењу у тим случајевима.¹⁴ Такође су, с обзиром да је у ЗКП прихваћена установа предлога за кривични прогон, у

¹² Од оваквог рангирања и груписања социјалних вредности пошло се већ у првој фази израде Законика. (Вид.: Љубо Бавцон — рад поменут у белешци под 3, стр. 307).

¹³ За овакво тумачење вид.: „Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili“, стр. 31.

¹⁴ Исто, стр. 32.

Законик уведена кривична дела која се јоне по предлогу оштећеног. Таквих дела је посебно много (око половина) у групи кривичних дела против слобода и права, као и из других скупина дела против индивидуалних вредности, било због природе тих вредности било због посебног односа између учиниоца дела и оштећеног (на пр. код неких облика силовања). До декриминализације је дошло код неких досадашњих кривичних дела против државе и привреде (друштвена својина, самоуправљање — као категорије које су, у новим условима, морале утицати и на кривичноправну регулативу). Нове инкриминације се посебно јављају на подручју заштите људских права и слобода, опште заштите човека и заштите околине (еколошка кривична дела). Скрећемо пажњу на тзв. компјутерска кривична дела (чл. 242—243) и кривично дело прање новца (чл. 252). Посебно је занимљиво кривично дело силовања у новој верзији, до које се дошло тек након прве расправе о Законику.¹⁵

На крају, потребно је указати и на казнену политику законодавца, односно на начин прописивања казни у Законику. Инсистира се на сразмерности кривичног дела и казне, па се у утврђивању те сразмерности покушава доћи једним рационалним путем. Наиме, у прописивању казни за поједина кривична дела *водило се рачуна о досадашњој пракси у примени казни*. Дугорочни статистички подаци о казненој политици указују да су постојале велике разлике између прописаних и изрицаних казни. Тако су у истраживањима уочена два смера казнене политике — једна законодавна, а друга судска.¹⁶ Радна група која је радила на пројекту Законика дошла је, на основу оваквих података, до закључка, да прописивање оштрих казни нема никаквог застрашујућег или општег превентивног учинка.¹⁷ То је довело до *снижавања* прописаних казни за велики број кривичних дела. За многа дела, за која је раније био прописан посебни максимум казне 5 година затвора, спуштен је тај максимум на 3 године и сл. Тако су дела са казном до 3 године затвора у скупини *тежких* дела, она са максимумом казне затвора од 5, 8 и 10 година — постала су *тежа* дела, а *најтежа* она са казном затвора преко 10 година. Сматра се да је таквим изменама Законик смањio велике разлике у вредновању законодавца и судске праксе, да су казне сведене на примерену меру и да због тога такви оквири прописаних казни више одговарају, у савременом друштву, принципу сразмерности дела и казне, а тиме и идеји правичности.

Др Силанко Пихлер
професор Правног факултета
у Новом Саду

¹⁵ Познато је, да је већ КЗ СРС из 1977. г., у погледу кривичних дела против достојанства личности и морала, унео новине по којима се разликовао од осталих републичких и покрајинских кривичних закона. Због тога није било неопходно нешто радикалније мењати новим законом. Међутим, у току парламентарне расправе дошло се до нових идеја, које су прихваћене у коначној верзији Законика. То се посебно примећује код кривичног дела силовања. Биће овог дела је врло радикално, либерално и широко постављено у односу на активног и пасивног субјекта. Као основно дело у групи кривичних дела *против љолне неовредивости*, силовање је чл. 180 одређено на следећи начин: „Ко употребом силе или претње непосредним нападом на живот или тело присили лице другог или истог пола на полни однос...” (ст. 1).

¹⁶ О томе ближе: Др Жељко Хорватић — „Избор казне у југославенском кривичном праву и судској пракси”, Загреб, 1980.

¹⁷ „Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili”, стр. 33.

НОВИ СЛОВЕНАЧКИ ЗАКОН О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ*

УВОД

Пред крај прошле године у Словенији је донет нови Закон о кривичном поступку. Он је објављен у „Uradnom listu RS“ бр. 63. од 13. октобра 1994. год. а према одредби свога последњег, 566. члана ступио је на снагу 1. јануара 1995. год. Ми ћемо овде приказати најважније измене које је нови Закон донео у односу на раније важећи ЗКП СФРЈ. Мислимо да би такав приказ могао занимати нашу правничку јавност и евентуално користити у предстојећем раду на усаглашавању ЗКП са новим Уставом СРЈ, које би, према последњој одлуци Савезне скупштине, требало обавити до краја ове године. Приказ дајемо на основу законског текста и неколико радова који су о овој теми до сада објављени, међу којима се нарочито истичу *Уводна објашњења* мр Штефана Хорвата уз Закон о кривичном поступку (Uradni list Republike Slovenije, 1994, стр. 9—38). Судска пракса, која се у међувремену формирала, није нам била доступна.

И пре доношења овог Закона, у Словенији су вршене промене у ЗКП. Прво су биле укинуте одредбе чл. 561. и 562. ЗКП из 1977. год. и одредбе које су се односиле на смртну казну, а после доношења Устава из 1991. године, одредбе о тродневном полицијском притвору, о понављању кривичног поступка на штету оптуженог и суђењу у одсуству окривљеног. Остале одредбе ЗКП из 1977. год. су се примењивале и даље, под условом да нису у супротности са новим Уставом.

Припреме за доношење новог ЗКП отпочеле су одмах по доношењу Устава (1991. год). Основна дилема је била у питању обима промена које треба извршити у до тада важећем ЗКП СФРЈ. План надлежног министарства изгледа није био претерано амбициозан. Сматрало се да за ширу реформу нема довољно времена, да је и постојећи Закон у основи добар и да га треба изменити само колико то захтева потреба усаглашавања са Уставом, новим КЗ и међународним актима о грађанским правима. Уз то, било је планирано да се отклоне и одређени недостаци ЗКП из 1977. год. на које је упозоравала судска пракса. Овакво опредељење предлагача Закона није било прихваћено у јавној расправи од стране правосудних органа који су дали многобројне предлоге за шире промене и примедбе на радни материјал. Слично је касније поступио и парламент, који је у расправи о Нацрту закона захтевао радикалније измене, нарочито у погледу контрадикторности поступка. Све је то имало за последицу да Закон није донет 1992. год. као што је у почетку планирано, већ две године касније и да садржи бројније и

* Рад примљен: 14. III 1995.

значајније промене него што је првобитно било замишљено. Ипак, подлога за нови Закон остао је до краја ЗКП СФРЈ из 1977. год. тако да су његова систематика, концепција, унутрашња структура и многа основна решења у доброј мери остали очувани.

1. ОСНОВНА НАЧЕЛА ПОСТУПКА

Нове уставне одредбе, у првом реду оне које се односе на грађанска права и основе слободе, захтевале су уношење у Закон неколико нових процесних принципа и одређене измене у неким већ постојећим. Нови принципи су:

1) *Начело заштити личне слободе* (чл. 4) у коме су побројана права, преузета из устава, која има осумњичени у моменту лишења слободе (да на свом језику или на језику који разуме буде обавештен о разлозима лишења слободе, да буде поучен да није дужан ништа да изјави, да има право да узме браниоца кога сам слободно изабере и да може захтевати да се о лишењу слободе обавесте његови најближи.

2) *Начело забране поновног суђења у истој ствари или ne bis in idem* (чл. 10) које искључује могућност гоњења и кажњавања због кривичног дела за које је окривљени правноснажном судском одлуком већ осуђен или ослобођен или је кривични поступак према њему правноснажно обустављен или оптужба правноснажно одбијена (ст. 1). Правноснажна судска одлука се може изменити у поступку поводом ванредног правног лека само у корист осуђеног (ст. 2). Спровођење овога начела захтевало је битно другачије уређење појединих процесних установа (обустава поступка и одбијање оптужбе, укључујући и пресуду којом се оптужба одбија), њихово прецизно одвајање од других сродних установа (прекид поступка и одбацивање оптужбе) и укидање понављања кривичног поступка на штету правноснажно осуђеног или ослобођеног лица.

3) *Начело контрадикторности*, које је у новом Закону изричито дефинисано (чл. 16) и постављено неупоредиво шире него у ЗКП из 1977. год. После прве расправе о Нацрту закона, Скупштина Словеније (Државни збор) је наложила предлагачу да у кривични поступак уведе контрадикторност као основно процесно начело и да све остале одредбе Закона прилагоди том начелу, по угледу на стање у кривичном поступку САД, Велике Британије и других држава англосаксонског правног система. Питање контрадикторности, које је у првом реду стручно питање, у скупштинској расправи је третирано као политичко питање. Пошло се од неприхватљиве претпоставке (тако Ш. Хорват) да је чисти контрадикторни поступак демократичнији од континенталног поступка мешовитог типа и да реформа кривичног процесног права није могућна без „американизације” поступка. Овакав захтев Скупштине, предлагач Закона у кратком времену и без измене целокупног правног система, наравно, није могао у потпуности да испуни, па је прибегао компромису, ширећи елементе контрадикторности у наслеђеном кривичном поступку, посебно инсистирајући на равноправности странака и премештању терета доказивања са суда на тужиоца, али истовремено задржавајући и начело истраживања материјалне истине и судске одговорности за утврђено чињенично стање (чл. 17).

Спровођење овако постављеног начела контрадикторности захтевало је бројне промене. Најзначајније су: а) Ширење обавезне одбране, јер контрадикторност инсистира на равноправности странака и неутралној позицији суда, а како је јавни тужилац странка која има стручну квалификацију, окривљени, који је остао без помоћи суда, може бити са њим равноправан тек ако му у одбрани увек помаже стручни бранилац (адвокат). Обавезна одбрана ипак није уведена у све кривичне поступке, али је значајно проширена. Пред окружним судом одбрана је увек обавезна, тј. за сва кривична дела за која се може изрећи казна затвора преко три године, и то од подизања оптужнице па даље. Пред котарским судом (у коме поступа само судија појединац по делима са

казном до три године затвора) није уведена обавезна одбрана, јер је оцењено да за то не би било довољно средстава у буџету. — b) Пуна контрадикторност претпоставља присуство странака извођењу процесних радњи. Због тога је присуство јавног тужиоца проглашено обавезним, не само на главном претресу у редовном поступку као до сада, већ и на претресу у скраћеном поступку и приликом саслушавања окривљеног у истрази. Исто тако, присуство браниоца окривљеног је обавезно у сваком случају обавезне одбране. — c) Широка контрадикторност постоји и у истрази. Због тога о свакој истражној радњи истражни судија мора обавестити обе странке и браниоца, а оне имају право и дужност (кад је у питању саслушање окривљеног) да тим радњама присуствују. Истражни судија, по правилу, врши само оне истражне радње које предложи странке. Он не може одбацити предлог тужиоца или одбране за извођење одређених доказа. Окривљеном поставља питања прво тужилац, затим бранилац, и на самом крају истражни судија. — d) Главни претрес увек почиње читањем оптужбе од стране овлашћеног тужиоца (и кад је у питању приватна тужба). Ако окривљени изјави да тужбу није разумео, објашњава му је тужилац, а не судија. Уведен је тзв. одговор на тужбу (пored приговора против оптужнице), не као акт одбране, већ као могућност да одбрана пре суђења заузме свој став према оптужби. Одговор се састоји у изјави да ће се окривљени бранити или у изјави да прихвата оптужбу и признаје кривично дело и имовинскоправни захтев. Кад одлучи да се брани, окривљени даје свој исказ, а потом га испитују, прво државни тужилац, па бранилац, оштећени, вештак и на самом крају председник судског већа и чланови већа. Од одговора на тужбу и одбране окривљеног зависи ток доказног поступка. Ипак, остаје дужност суда да правилно и потпуно утврди све чињенице које су од значаја за доношење законите одлуке, тако да ће суд извести доказни поступак и у случају признања окривљеног, али је тада доказивање краће и наступа само ако суд има разлога за сумњу да је признање лажно или постигнуто принудно. У доказном поступку се прво изводе докази оптужбе, затим докази одбране и на крају докази које одреди суд по службеној дужности. Исто тако, приликом саслушавања сведока и вештака, питања прво поставља странка која је доказ предложила, затим супротна странка и на крају суд. — e) Државни тужилац је изгубио нека овлашћења која је по старом ЗКП имао као државни орган (да привремено задржи поштанске и друге пошиљке, да присуствује при обиласку притвореника, да буде саслушан пре но што суд обави поједине процесне радње и тд.). Оптужени је изједначен са државним тужиоцем и у погледу права на улагање захтева за заштиту законитости (ванредно преиспитивање правноснажне пресуде је укинута).

Изгледа да се од овог експеримента са ширењем принципа контрадикторности могу очекивати неке користи, али да ће он донети и велики број рђавих последица. Користи су у даљем изједначавању положаја странака у поступку. Заиста нема никаквог оправдања да у ЗКП остане одредба према којој бранилац има право да разгледа списе и доказе тек после испитивања окривљеног, као ни одредба о цензури саобраћаја браниоца са притвореним окривљеним и томе сл. Корист је и у активирању тужиоца у поступку доказивања, јер су се наши тужιοци у постојећем поступку, изгледа, прилично пасивизирали, нарочито у истрази, и скоро сву бригу о гођењу и доказивању препустили судији. Међутим, питање је, како активирање јавних тужилаца постићи, а да оно не доведе до пасивизирања судије.

Тешкоћа са овако замишљеним поступком биће изгледа много више. Поступак ће несумњиво бити спорији и дужи, иако је дуго трајање и данас његова основна мана. У самом поступку ће доћи до већег степена равноправности између процесних странака, али у исто време и до фактичке неравноправности између окривљених (понекад и оних који се налазе у истом поступку) с обзиром на њихово материјално стање. Да би отклонио ту опасност, Закон је ишао на ширење обавезне одбране, али обавезном одбраном није могао обухватити значајан број кривичних поступака. За овакав поступак су потребна огромна средства на ставци државног буџета за финансирање судова,

јер ће добар део трошкова обавезне одбране морати да подмири буџет, а број тужилаца треба да буде знатно повећан с обзиром на њихову обавезу да буду присутни при извођењу појединих истражних радњи и на сваком главном претресу у скраћеном поступку. Највећа је опасност у гурању судије у други план и његовој неизбежној пасивизацији. То не одговара данашњем поимању суда, који је у међувремену добио задатак да у јавном интересу врши одређене послове које странке не могу или неће да врше (нпр. испитивање личности окривљеног). Само привидно суд и даље задржава иницијативу при утврђивању чињеничног стања (он може продужити доказивање по службеној дужности ако посумња у веродостојност признања окривљеног), али из прагматичних разлога биће редак судија који ће тако поступати. Доказивању ће по правилу бити крај после признања окривљеног, односно после извођења доказа оптужбе и одбране. Судија ће једва дочекати да се у посао доказивања не меша, посебно кад за то има покриће у закону. Он ће у пракси опет бити претворен у арбитра, на штету заштите јавног интереса, а често и на штету интереса окривљеног. Због свега тога, овакав експеримент са начелом контрадикторности не бисмо препоручили предлагачу новог ЗКП СРЈ.

Измене у постојећим процесним начелима су следеће:

1) *Начело шиз. пресумпције невиности* (чл. 3) је измењено. Уместо досадашње законске формулације да се „нико не може сматрати *кривим* за кривично дело док то не буде утврђено правноснажном пресудом” (чл. 3. ЗКП/77), дошла је одредба да се окривљени „сматра *невиним* све док се његова кривица не утврди правноснажном пресудом”. Измена нема посебан значај (иако је у складу са међународним актима), јер је за заштиту окривљеног довољно да се пре правноснажне осуде не сматра кривим. Поред тога, ранија је одредба била и много логичнија, јер тешко се може сматрати невиним онај ко је затечен приликом извршења кривичног дела и објаснити да се према невином спроводи кривични поступак и примењују мере процесне принуде (посебно притвор).

2) *Начело уједињења језика и писма у кривичном поступку* (чл. 6—9. ЗКП). — Ове одредбе, објективно посматрајући, представљају назадак у односу на досадашње стање. Држава више не признаје равноправност других језика, па ни језика уставом признатих националних мањина, са језиком већинског народа. Признате националне мањине (италијанска и мађарска) имају право на употребу свог језика, па и да поступак буде вођен на њиховом језику, паралелно уз словеначки, на начин утврђен законом и под условом да је тај језик у службеној употреби у суду. У судовима у којима је у службеној употреби и језик националних мањина, само позиви се шаљу и на том језику, а одлуке и друга писмена, само ако се поступак води на оба језика и ако се учесник поступка тога права није одрекао. Странци имају право на употребу свога језика у поступку уз преводње (тако и припадници националних мањина кад њихов језик није у службеној употреби суда), а поднеске на своме језику могу слати суду само кад су у притвору, иначе под условом реципроцитета.

3) *Начело слободне оцене доказа* (чл. 18). Одредба ЗКП/77. о томе начелу је допуњена новим ст. 2. који прописује да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су прибављени кршењем људских права и основних слобода, нити на доказима који су стечени повредом одредаба кривичног поступка кад је у закону изричито предвиђено да се на таквом доказу судска одлука не може засновати, као ни на доказу који је прибављен посредством таквог недозвољеног доказа (тзв. затровани плодови).

4) *Начело формалне одбране* (чл. 12) је допуњено одредбом (ст. 3) која даје право окривљеном да захтева да му се, под условима предвиђеним у закону, обезбеди одбрана о трошку државе кад, с обзиром на своје прилике, не може сам да обезбеди браниоца.

Ради се само о одбрани која наступа пре кривичног поступка (чл. 4. ст. 4) и у скраћеном поступку (чл. 438), јер је у осталим случајевима одбрана обавезна. По овом основу бранилац се поставља окривљеном „ако је то у интересу правичности”.

5) *Начело легалитета кривичног гоњења* (чл. 20) је претрпело крупне промене. Скупштина није прихватила идеју да се оно у потпуности замени начелом опортунитета, тако да је обавеза јавног тужиоца да врши кривично гоњење увек кад се за то испуне у закону предвиђени услови остала, али само као правило „уколико закон не предвиђа другачије”. Поред до сада постојећих одступања од начела легалитета кривичног гоњења (у првом реду у поступку према малолетницима) Закон предвиђа и значајна нова. а) Према чл. 162. државни тужилац може одложити покретање кривичног поступка за кривично дело за које је предвиђена новчана казна или затвор до једне године ако осумњичени пристане да у року од шест месеци изврши налог који му тужилац буде поставио (да уклони или накнади штету, да плати одређени износ у корист јавне установе, у добротворне сврхе или у фонд за обештећење жртава кривичних дела, да обави неки општекористан посао или измири обавезу издржавања). — б) Осим тога, према чл. 163. државни тужилац може непокренути кривични поступак или одустати од гоњења у покренутом поступку, кад је у питању дело за које КЗ предвиђа могућност ослобођења од казне, а он сматра да осуда без казне није потребна, а исто тако, кад је у питању кривично дело за које је предвиђена новчана казна или затвор до једне године, а извршилац дела је услед стварног кајања спречио наступање штетне последице или је сву штету накнадио.

Овакви и слични експерименти са начелом легалитета изазивају бројне и озбиљне дилеме. Питање је, да ли су они у складу са уставним правилом да кривично правосудје врше независни судови, да ли се у тим случајевима уопште ради о кривичним делима и да ли је било каква државноправна интервенција у тим случајевима оправдана, да ли су несудске јурисдикције снабдеване довољним гаранцијама за правилно и законито поступање и томе сл.

6) *Начело официјелности*, према коме јавни тужилац предузима кривично гоњење без обзира на став оштећеног, поново је ограничено увођењем предлога оштећеног за кривично гоњење у случају појединих кривичних дела (чл. 52), као што је то пре 1977. год. било и у југословенском кривичном праву.

2. ИЗМЕНЕ У ПРОЦЕСНОМ ПОЛОЖАЈУ ГЛАВНИХ СУБЈЕКТА

Те су измене бројне и разноврсне. Оне су једним делом последица промена у основним процесним принципима о којима је напред било речи, али и последица промењеног става о правима и дужностима које процесни субјекти имају у појединим фазама поступка.

1) *Процесни положај окривљеног*. — Видели смо да су основна начела Закона донела окривљеном један број нових права, искључила могућност понављања кривичног поступка на његову штету и обезбедила већи степен равноправности у односу на тужиоца. Поред тога, на процесни положај окривљеног утицаће и многа друга нова решења Закона, од којих овде наводимо само нека: Окривљени има право да предложи преношење месне надлежности суда, да и у току главног претреса захтева изузеће судија по свим основима, да са позивом за прво испитивање добије копију тужбеног захтева за спровођење истраге и да у притвору без цензуре писмено и усмено комуницира са својим браниоцем. Обавезна одбрана је проширена на сва кривична дела из надлежности окружног суда и на све притворске случајеве. У истом кривичном поступку више окривљених не могу имати заједничког браниоца. Још пре првог испитивања окривљени и његов бранилац имају право да разматрају списе и прегледају прикупљене доказе. Докази прибављени на незаконит начин, не могу се користити, ни кад би то

окривљени захтевао, Притвор према њему се не може одредити „због узнемирења јавности“, а ако је наређен по другом основу, може трајати најдуже две године после подизања оптужнице. У редовном поступку није могуће суђење у одсуству одбеглог окривљеног, ако претходно није био саслушан. Притвореном окривљеном се мора омогућити да присуствује седници жалбеног већа, ако то захтева. Он има право да поднесе захтев за заштиту законитости којим може побијати све, не само одређене битне повреде кривичног поступка. На крају, Закон је, поред појма окривљеног и оптуженог, увео и појам осумњиченог, којег је дефинисао као „лице против којег се води преткривични поступак“ (чл. 144. ал. 1).

2) *Процесни положај тужιοца*. — Напред описани нови случајеви одступања од начела легалитета кривичног гоњења (чл. 162. и 163) значајно шире овлашћења јавног тужιοца и битно мењају његов процесни положај. Који ће од законом предвиђених налога тужилац поставити осумњиченом, као услов за изостављање кривичног гоњења, зависи од околности случаја и оцене тужιοца. Закон не говори ништа о извршењу и контроли извршења налога. Сагласност оштећеног се не тражи и због тога се могу очекивати тешкоће, јер након што државни тужилац одбаци кривичну пријаву, оштећени се може јавити са захтевом за преузимање гоњења, тако да осумњичени може бити изигран, иако је испунио преузету дужност.

Државни тужилац је добио нека нова овлашћења за усмеравање рада органа унутрашњих послова у предкривичном поступку. Тзв. посебне оперативне методе и средства које по новом Закону извршавају органи унутрашњих послова у вези са откривањем организованог криминалитета, може наредити истражни судија само на образложен предлог државног тужιοца (чл. 150. ст. 2). Исто тако, истражни судија само на образложен предлог државног тужιοца може још у преткривичном поступку (дакле, не само у истрази кад већ постоји основана сумња) одредити, да му банка или друга финансијска организација достави податке о улозима одређеног лица ако могу да послуже као доказ за откривање кривичног дела (чл. 156). Под условима из чл. 159. државни тужилац може дозволити органима унутрашњих послова да привремено одложе хапшење осумњиченог, ако је то потребно ради откривања шире криминалне делатности (нпр. мреже препродаваца опојних дрога или трговаца оружјем). О сваком прикупљању обавештења везаних за сумњу да је извршено кривично дело, органи унутрашњих послова су дужни да обавештавају државног тужιοца. То морају чинити и онда кад нађу да прикупљена обавештења не дају основ за подношење кривичне пријаве (чл. 148. ст. 7). Државни тужилац може од органа унутрашњих послова увек тражити да га обавесте шта је урађено по његовом захтеву за допуну кривичне пријаве, а ови су дужни да му без одлагања одговоре (чл. 161. ст. 2).

На процесни положај тужιοца (не само државног) утицаће посебно она законска решења која излазе из проширеног начела контрадикторности. Већа контрадикторност поступка захтеваће саразмерно већу активност тужιοца у послу прикупљања, предлагања и извођења доказа у истрази и на главном претресу. Најзад, нови Закон је државном тужιοцу одузео нека овлашћења која је према ЗКП из 1977. год. имао (нпр. после ослобађајуће пресуде не може подићи нову оптужницу за друго кривично дело — чл. 355. ЗКП/77, не може упутити малолетника у установу за испитивање личности — чл. 468. ст. 2. ЗКП/77, нема право да обилази притворенике — чл. 205. ст. 3. ЗКП/77, а многобројна овлашћења која је имао као заштитник законитости ограничена су на кривична дела која се гоне по службеној дужности). Значајна је и измена у погледу овлашћења окривљеног на улагање захтева за заштиту законитости.

3) *Процесни положај суда*. — Највеће промене у процесном положају суда потичу из веће контрадикторности поступка. Према новом Закону, суд је у првом реду орган који одлучује о основаности захтева и предлога које пред њега износи странке. Само изузетно, суд је орган који по службеној дужности утврђује чињенице које су од значаја за одлуку о постојању кривичног дела, кривичне одговорности и услова за

изрицање кривичне санкције. Такав положај суда подразумева активност обе странке. Ширењем обавезне одбране та је активност обезбеђена у редовном поступку, али не и у скраћеном, у којем има мање контрадикторности. Због тога ће физиономија судова у Словенији бити различита, зависно од врсте поступка који се води.

Уместо досадашњих основних судова који су били надлежни за суђења у првом степену свих кривичних дела, према новом Закону првостепена надлежност припада котарским и окружним судовима. Котарски суд је надлежан да суди кривична дела за која је предвиђена новчана казна или затвор до три године, осим кривичних дела против части и угледа извршена штампом или другим средством јавног информисања која, као и сва остала, спадају у првостепену надлежност окружног суда. Окружни суд је надлежан за вођење истраге, за сва суђења малолетницима, за послове извршења и за одлучивања у ванрасправном већу. У другом степену, по жалбама против пресуда котарских и окружних судова, суди виши суд који је искључиво жалбени суд. Врховни суд суди у трећем степену и по ванредним правним лековима.

Одредбе о бројном саставу суда су делимично измењене. Најкрупнија измена је у ширењу надлежности судије појединца. Он суди сва кривична дела из надлежности котарског суда (у том суду нема већа), тј. кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године. Судија појединац котарског суда постао је надлежан и за одређене радње које су према ЗКП/77. спадале у надлежност ванрасправног већа (чл. 25. ст. 1. тач. 3). О свим захтевима за ванредно ублажавање казне одлучује веће састављено од тројице судија. О захтеву за заштиту законитости против одлуке већа врховног суда, одлучује посебно веће тога суда састављено од седам судија, уместо опште седнице, као што је било до сада.

Проширени су основи за обавезно изузеће судија, а странке, као и у парничном поступку, свој захтев за изузеће судије могу поднети све до краја, а не само до почетка главног претреса. Начелно ново решење се не може оспоравати, иако ће довести до значајног успоравања поступка, јер странке у кривичном поступку траже изузеће судије много чешће него у парничном поступку, у маси случајева неосновано.

3. ТОК КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

1) *Предкривични поступак*. — Одељак Закона о предкривичном поступку уређује овлашћења која имају органи унутрашњих послова у вези са откривањем кривичних дела и њихових учинилаца, али и овлашћења која тим поводом има државни тужилац и истражни судија. Принципијелно посматрано, те одредбе немају места у ЗКП, који треба да уреди само судски кривични поступак. Радње о којима је овде реч спадају у полицијске радње које би требало да буду регулисане законима о организацији службе унутрашњих послова, а не законом о кривичном поступку. То мешање два разна поступка било је присутно и у југословенском ЗКП/77, а у овом Закону је оно и формалноправно прихваћено. У односу на раније стање, овде су и у погледу садржине извршене бројне и значајне измене. Најважније су оне које се односе на овлашћења органа унутрашњих послова. Ти органи су добили нека нова права, али су им нека постојећа одузета или их обављају под другим условима.

Најважније новине у овој области садржане су у члановима 150. до 155. Закона. Тим одредбама органи унутрашњих послова су овлашћени на употребу посебних оперативних метода и средстава у откривању тежих облика организованог криминала. Реч је о прислушкивању телефонских разговора, тајном полицијском учешћу, осматрању, праћењу и снимању, привидном откупу предмета и привидној куповини, озвучењу просторија и доступу рачунским системима банака. Како ове мере задиру у уставом призната права грађана, Закон је за сваку од њих предвидео за која се кривична дела могу одредити, под којим условима, колико могу трајати и прописао процесне санкције

за случај њихове незаконите употребе. Лице према коме је нека од тих мера била коришћена, има право да по њеном укидању буде о томе обавештено, па и у случају кад кривично гоњење није предузето. Мере одређује суд, а извршава орган унутрашњих послова.

Овакве и сличне полицијске мере за откривање организованог криминалитета познају поједине западноевропске државе, а неке од њих нису новост ни код нас, јер су одавно биле предвиђене законима о унутрашњим пословима (нпр. тајно прислушкивање телефонских разговора), иако докази прикупљени на тај начин нису могли бити коришћени у кривичном поступку. Интересантно је, да њихово увођење у словеначки ЗКП није побудило већу пажњу тамошње стручне и опште јавности и да у парламенту о томе (осим једног амандмана) није било никакве посебне расправе (према Ш. Хорвату).

Органи унутрашњих послова немају више право на тродневни притвор, већ лице лишено слободе по правилу морају без одлагања спровести истражном судији. Међутим, они изузетно, под условима који су утврђени у чл. 157. ст. 2. могу лице лишено слободе задржати најдуже 48 сати, што се у суштини своди на исто само са краћим трајањем. Ипак, ово задржавање, осим што је краће, осигурано је са више правних гаранција од могућих злоупотреба. Ако задржавање траје дуже од шест сати, задржани мора добити писмену одлуку о разлозима задржавања, а против задржавања има могућност да се жалбом (од које нема практичне користи) обрати суду. У дискусији која је претходила доношењу закона, мишљења о потреби ове установе и њеној сагласности са одредбама устава, била су веома подељена (тако Хорват). Речено је да је задржавање само прикривени облик полицијског притвора и да није у складу са одредбом чл. 20. Устава према којој је полицијско притварање грађана искључено.

Закон даје овлашћење и надлежним војним органима да лише слободе лице (цивилно или војно) затечено при вршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности у војном објекту, а војно лице и ван војног објекта ако постоји сумња да је извршило кривично дело против војне дужности (чл. 158). Војни орган нема право задржавања, већ ухапшеног мора одмах спровести истражном судији или органу унутрашњих послова. Од значајнијих новина треба још поменути одредбу чл. 156. (према којој је банка дужна да још пре отварања кривичног поступка достави суду податке о улозима осумњиченог) и одредбу чл. 159. (која даје овлашћење државном тужиоцу и органима унутрашњих послова да привремено одложе хапшење осумњиченог кад је то потребно ради откривања шире криминалне делатности).

2) *Испраја*. — Један број промена у истрази има за циљ ширење начела контрадикторности. Тако нпр. државни тужилац нема само право, већ и дужност да у захтеву за спровођење истраге предложи које поједине околности у истрази треба разјаснити и које истражне радње предузети. Његов предлог не може бити неодређен (нпр. „да се разјасне све околности случаја и изведу потребне истражне радње“). Истражном судији је одузето право да сам одлучи да ли ће извршити истражну радњу коју предлаже окривљени. Ако се са његовим предлогом не слаже, мора поступити као и у случају неслагања са предлогом државног тужиоца, тј. тражити одлуку већа (чл. 177. ст. 1). Заједно са позивом за прво испитивање, осумњиченом се мора послати копија тужiocевог захтева за спровођење истраге (чл. 169. ст. 4), да би могао припремити одбрану. Од овога се може одступити само ако је државни тужилац у захтеву за спровођење истраге предложио одређивање притвора. Тада се захтев окривљеном уручује заједно са решењем о притвору.

Истражни судија може обавити испитивање окривљеног само у присуству тужиоца (чл. 178. ст. 1). Ако тужилац који је био уредно обавештен о рочишту за испитивање окривљеног не приступи, даљи поступак истражног судије зависи од тога да ли је у питању недолазак државног тужиоца или приватног односно оштећеног као тужиоца. Ако на рочиште није дошао државни тужилац, испитивање окривљеног се одлаже, а о

недоласку тужиоца обавештава виши државни тужилац. Испитивање окривљеног без државног тужиоца могућно је само ако би протекао рок у коме по закону окривљени мора бити саслушан (24 сата од лишења слободе). Ако на испитивање окривљеног не дође приватни односно супсидијарни тужилац, рачуна се да су одустали од гоњења и захтев за спровођење истраге се одбија односно истрага обуставља (чл. 186. ст. 2).

О свим осталим истражним радњама, истражни судија мора обавестити странке, браниоца и оштећеног. Те истражне радње могу бити обављене без претходног обавештавања тих лица само у случају кад постоји опасност од одлагања. Недолазак обавештених лица није препрека за вршење тих истражних радњи. Ако се ради о саслушавању окривљеног, вештака или сведока, питања прво поставља тужилац, затим окривљени и његов бранилац и на крају истражни судија (чл. 178. ст. 7).

Закон доноси значајне новости у погледу прекидања и обуставе истраге (чл. 179—181). Он сада разликује привремене сметње које само одлажу вођење поступка од трајних сметњи који за стално искључују могућност вођења кривичног поступка. У првом случају истрага се прекида и наставља кад сметња престане, а у другом, истрага се обуставља. С обзиром на правило *ne bis in idem*, закон је морао предвидети да ће у случају кад државни тужилац одустане од гоњења, истражни судија донети решење о обустави истраге тек ако у одређеном року оштећени не изјави да преузима гоњење. Ово решење има у виду заштиту оштећениковог права на супсидијарну тужбу, иако доктринарно није чисто, јер се тако поступак једно време (истина кратко) одржава без захтева тужиоца. То је супротно оптужном начелу.

Закон даје право оштећеном на жалбу и у случају кад веће одбије захтев државног тужиоца за спровођење истраге (чл. 169. ст. 7. и 8) односно кад обустави истрагу која је вођена по захтеву државног тужиоца (чл. 181. ст. 3. и 4). Рок за подношење оптужног акта оштећеном као тужиоцу продужен је са осам на петнаест дана, и у томе је изједначен са државним тужиоцем (чл. 186. ст. 3), али је остала разлика у погледу природе рокова које ти тужиоци имају: рок за државног тужиоца је инструкциони, за оштећеног као тужиоца преклузивни.

На крају, Закон је укинуо могућност да истражни судија повери извођење појединих истражних радњи органима унутрашњих послова. Тим органима истражни судија може препустити само техничко извршење одређених истражних радњи, као нпр. одузимање предмета, претресање стана и лица, фотографисање и сл.

3) *Притвор*. — Законско регулисање притвора је по правилу условљено већ одредбама устава. Словеначки Устав прописује да се притвор може одредити према лицу за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело „кад је то неопходно потребно за вођење кривичног поступка или за безбедност људи” — чл. 20. (Одредба чл. 24. Устава СРЈ је још строжа: притвор се може одредити само ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка.) У односу на раније стање, Закон је донео неколико разлика: Задржан је обавезни притвор за најтежа кривична дела (поред обавезног притвора после пресуде којом је изречена казна од пет година затвора или тежа), али сада везан за казну затвора од 20 година (уместо за смртну казну која је укинута) и у погледу обавезности релативизиран, јер је надлежном суду препуштено да га не одреди ако постоје оправдани разлози (чл. 201. ст. 1). Речено је (Ш. Хорват) да су одредбе о обавезном притвору проблематичне, јер нису у складу са чл. 9. тач. 3. Пакта о грађанским и политичким правима („притвор оних који чекају на суђење није обавезан”) и због тога што се ослањају на дискрециону оцену суда.

Укинута је могућност притварања по основу „узнемирења грађана”. Остали основи за одређивање факултативног притвора су остали непромењени, али у расправи је указивано да би притворски основ због опасности да ће окривљени поновити кривично дело (чл. 191. ст. 1 тач. 3. ЗКП/77), у складу са уставном одредбом, требало сузити, јер сва кривична дела не погађају „безбедност људи” (нпр. имовинска). Могло би се тврдити и супротно, „да се појединац не може осећати безбедним ако му је угрожена

имовина" (тако Хорват). Напред смо већ поменули да је поред постојећег рока за најдуже трајање притвора пре поднете оптужнице (шест месеци), уведен и нови рок најдуже трајања притвора после поднете оптужнице (две године). Ако се у том року не оконча главни претрес и не донесе пресуда, притворени се мора пустити на слободу.

4) *Главни претрес*. — Измене у одредбама о главном претресу су у првом реду последица ширења начела контрадикторности, које управо у овој процесној фази треба да има свој пуни израз. Закон инсистира на стриктном одвајању функције гоњења од функције суђења. Зато оптужни акт увек чита тужилац. Ако окривљеном прочитана тужба није јасна, објашњава му је тужилац, а не судија (чл. 321). То вреди и за приватног тужиоца и за оштећеног као тужиоца (односно њихове заступнике) у редовном поступку пред окружним судом и у скраћеном поступку пред котарским судом. Ово ће судској пракси донети приличне тешкоће кад приватни односно супсидијарни тужилац не буду имали пуномоћника.

О новој установи „одговор на тужбу" (чл. 322), који следи после читања оптужног акта, било је већ напред речи. Рецимо још само да је одговор на тужбу право, а не и дужност оптуженог.

Тужилац и бранилац ће морати да буду много активнији приликом саслушавања оптуженог, сведока и вештака, јер терет извођења те процесне радње Закон преноси са председника већа на њих. Исто важи и у погледу предлагања доказа. Судија има право да поставља питања оптуженом и другим лицима која се саслушавају, ако на крају оцени да странке саслушавање нису обавиле довољно исцрпно (чл. 324—325, 334—335. и др.). Исто тако судија има право да одреди извођење доказа које странке нису предложиле (чл. 329. ст. 5), а признање оптуженог не ослобађа суд дужности да изведе и друге доказе (чл. 330). У овим одредбама се оштро сударају начела истраживања материјалне истине и контрадикторности, и због тога оне нису доследне. О редоследу извођења појединачних доказа одлучује председник већа. Закон као правило поставља да се прво изводе докази које је предложио тужилац, затим докази одбране и на крају докази чије је извођење наредио суд (чл. 329).

Спровођење начела контрадикторности захтевало је одређене измене и у одредбама о одлагању и прекидању главног претреса у случају недоласка на претрес тужиоца, браниоца или пуномоћника (чл. 302. и 308). Измењени су и разлози за искључење јавности главног претреса (чл. 295). Додато је да се јавност може искључити и „ако је то потребно ради заштите личног или породичног живота оптуженог или оштећеног", а уместо ранијег неодређеног основа „заштите других посебних интереса друштвене заједнице" дошао је нови „ако би према мишљењу већа јавност штетила интересима правичности" (што је у складу са одредбом чл. 6. Европске конвенције о људским правима). Суђење у одсуству окривљеног који је у бекству или иначе недостижан државним органима је искључено, јер Устав гарантује оптуженом да му се суди у његовом присуству (чл. 29. Устава). Али, и поред тога, изузетно и под законом утврђеним условима може се оптуженом судити и у његовом одсуству (у редовном поступку: ако је претходно саслушан, ако његово присуство није нужно и ако је присутан његов бранилац — чл. 307. ст. 3, а у скраћеном поступку и без присуства браниоца — чл. 442. ст. 1).

Ради веће непосредности гл. претреса, записници о ранијим саслушањима сведока и вештака који нису дошли на главни претрес могу се прочитати само уз сагласност обе странке (чл. 340. ст. 2). Ту је и потпуно нова одредба чл. 352, дошла због забране поновног суђења после правноснажно одбијене оптужбе, према којој судеће веће има право да решењем *одбаци* оптужбу кад на главном претресу утврди какву процесну сметњу која привремено спречава кривично гоњење оптуженог (нема захтева овлашћеног тужиоца, предлога оштећеног или одобрења надлежног државног органа и сл.). У тим случајевима не изриче се више пресуда којом се оптужба *одбија*. Њој има места

само у случају процесних сметњи које трајно искључују могућност кривичног гоњења (одустанак тужиоца, пресуђена ствар, амнестија, помиловање, застарелост и др.) — чл. 357.

5) *Редовни правни лекови.* — Овде ћемо истаћи само две најзначајније измене. а) Апсолутна повреда кривичног поступка из чл. 364. ст. 1. тач. 8. ЗКП из 1977. год. која се односи на употребу незаконитих доказа, стоји према новом Закону и кад је очито да би и без тога доказа била донета иста пресуда. Изузетно, пресуда се из тог разлога неће укинути ако би то ишло на штету оптуженог (чл. 392. ст. 2). Ова измена учвршћује законитост, али истовремено продужује трајање кривичног поступка. — б) Жалбени суд је добио овлашћење које је према чл. 423. ЗКП/77. имао само врховни суд у поступку решавања захтева за заштиту законитости: ако приликом одлучивања о жалби којом се не побија чињенично стање посумња у истинитост утврђених чињеница, може укинути пресуду, ако сматра да је чињенично стање погрешно или непотпуно утврђено на штету оптуженог (чл. 392. ст. 3).

б) *Ванредни правни лекови.* — Најзначајније измене у области ванредних правних лекова се састоје у искључењу понављања кривичног поступка на штету оптуженог, изостављању захтева за ванредно приспиривање правноснажне пресуде и овлашћењу оптуженог на подношење захтева за заштиту законитости. У погледу захтева за заштиту законитости разлика је само у томе што оптужени не може побијати небитне повреде поступка и што захтев може поднети у року од три месеца од пријема правноснажне одлуке.

4. СКРАЋЕНИ ПОСТУПАК

Снижавање посебног максимума казне предвиђене у КЗ (за већину кривичних дела за која је била одређена казна до пет година затвора, предвиђена је сада казна до три године) учиниће скраћени поступак преовлађујућом формом кривичног поступка у пракси. У циљу убрзања, за сва кривична дела у скраћеном поступку надлежан је судија појединац (чл. 25. ст. 1. тач. 2), тако да у котарским судовима нема судија поротника. На главном претресу не може судити судија који је спроводио поједине истражне радње (чл. 39. тач. 4). Главни претрес се не може одржати без присуства овлашћеног тужиоца односно његовог заступника. Без оптуженог главни претрес се може спровести под напред споменутим условима из чл. 422. Делимично су измењени и услови за одређивање притвора (чл. 432. ст. 1). Нема више обавезног уступања приватне тужбе мировном већу ради покушаја мирења. Главни претрес се заказује после испитивања оптужбе, најкасније месец дана по њеном пријему у суду (али то је само инструкциони рок). Ако у жалбеном поступку председник већа сматра да би присуство неке странке седници жалбеног већа било корисно, обавестиће о седници већа обе странке (чл. 445. ст. 1).

5. ПОСТУПАК ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Органи старатељства више немају досадашња овлашћења која су их чинила споредним процесним субјектима у поступку према малолетницима (нпр. са ставом државног тужиоца да поступак према малолетнику не покрене, може се несложити само оштећени, не и орган старатељства). Малолетнику који има доходак или имовину може бити наложено испуњење имовинскоправног захтева и плаћање трошкова поступка и кад му се изриче васпитна мера (чл. 484. ст. 2). Већи надзор суда над извршењем васпитних мера жели се постићи установљивањем дужности органа социјалне заштите да сваких шест месеци извештавају суд о извршењу изречене васпитне мере (чл. 489. ст.

2). Судија за малолетнике који је спровео припремни поступак, не може судити у тој ствари (чл. 39. тач. 4). Ова је одредба у складу са становиштем Европског суда за људска права које инсистира на раздвајању истражних и судећих функција и у поступку према малолетницима, иако по свему изгледа да је ово решење корак назад у односу на досадашње. На крају, сумњива је и одредба чл. 473. ст. 2. која дозвољава да под одређеним условима малолетник у притвору буде заједно са пунолетним окривљеним. Њу су наметнули прагматични разлози, иако није у складу ни са чл. 10. тач. 2.б) Пакта о грађанским и политичким правима, који такве изузетке не познаје.

Др Момчило Грубач
професор Правног факултета
у Новом Саду

**ПРАКСА ДИСЦИПЛИНСКОГ СУДА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ***

ЗАБРАНА РЕКЛАМИРАЊА

Првостепени Дисциплински суд АКВ је 22. 04. 1993. године донео пресуду:

Дисциплински окривљени ДП из П. крив је што је дана 02. 10. 1992. године у локалном листу „П“ објавио оглас следеће садржине: „Нова адвокатска канцеларија, бивши судија Вишег суда ДП отворио је адвокатску канцеларију у П., странке прима сваког радног дана, радим уговоре и све правне ствари“, а дана 09. 10. 1992. године оглас: „Нова адвокатска канцеларија, ДП отворио је адвокатску канцеларију у П., улица П. бр. 9, ради све уговоре, разводе и друге тужбе, регистрације фирми, пензијске и друге правне послове“, чиме је починио тежу повреду адвокатске дужности из чл. 106 тач. 16 Статута АКВ у вези главе 9 Кодекса професионалне етике адвоката у Војводини па му Дисциплински суд АКВ на основу чл. 108 и чл. 122 Статута АКВ изриче новчану казну у износу од 10.000,00 динара.

Обавезује се окривљени да плати трошкове поступка у износу 800.000,00 динара, све у року од 15 дана.

**АДВОКАТ НЕ МОЖЕ ОДБИТИ
ДА ВРАТИ СПИСЕ ПРЕДМЕТА
НА ЗАХТЕВ СТРАНКЕ**

Првостепени Дисциплински суд Адвокатске коморе Војводине је дана 14. 03. 1991. године донео пресуду:

Дисциплински окривљени ТТ крив је што је неутврђеног дана пре 15. 05. 1990. године у спору пред Општинским судом у Н. на захтев странке ФФ, чији је пуномоћник, одбио да преда списе предмета а то није учинио до данас као и што је ускратио писмена изјашњења на захтев дисциплинског тужиоца од 26. 06. 1990. год. и на писмени захтев од 12. 11. 1991. године у дисц. предмету бр. 48/90. чиме је починио теже повреде адвокатске дужности из чл. 106 ст. 1 тач. 15 у вези правила Кодекса професионалне етике адвоката у Војводини и из чл. 106 у вези чл. 18 Статута АКВ па га суд за наведене теже повреде дужности осуђује на казну и то: за повреду из чл. 106 ст. 1 тач. 15 на новчану казну у висини 6.000,00 динара и за повреду из чл. 106 у вези чл. 18 Статута на новчану казну од 3.000,00 динара па му се применом чл. 108 изриче јединствена новчана казна у износу 8.000,00 динара коју је дужан платити у року од 15 дана по правноснажности ове одлуке.

* Иницијали и почетна слова места не одговарају стварним. Све одлуке су правноснажне.

НЕПЛАЋАЊЕ ЧЛАНАРИНЕ

Првостепени Дисциплински суд Адвокатске коморе Војводине донео је пресуду:

Дисциплински окривљени ММ адвокат у С. крив је што је у периоду „заостатак из 1986 и II и III квартал 1987 у укупном износу 52.384,00 динара пропустио да благовремено извршава материјалне обавезе које проистичу из чланства у Адвокатској комори Војводине чиме је починио тежу повреду адвокатске дужности из чл. 106 тач. 13 Статута АКВ, па га суд осуђује на новчану казну од 10.000,00 динара.

Обавезује се окривљени да исплати на име трошкова дисциплинског поступка 5.000,00 динара а на име паушала 10.000,00 динара све у року од 15 дана.

НЕДОСТОЈАН ЖИВОТ ИЗВАН ПРОФЕСИЈЕ

Првостепени Дисциплински суд АКВ 05. 07. 1994. године донео је пресуду:

Дисциплински окривљени СС адвокат из Н. крив је што је 26. 07. 1990. године позајмио од ПП из Т. укупан износ од 130.900,00 ДМ са роком враћања до 01. 08. 1991. год.; није вратио ниједну рату, а такође ни по пресуди Општинског суда у П. као ни по решењу о дозволи извршења Општинског суда у Н. те својим понашањем изван канцеларије теже повредио углед адвокатуре из чл. 106 тач. 16 у вези чл. 16 Статута и Главе 6 Кодекса професионалне етике адвоката у Војводини, па му се на основу чл. 108 ст. 2 тач. 3 Статута АКВ изриче казна брисања из Именика адвоката АКВ у трајању од 3 године.

Обавезује се дисц. окривљени да на име трошкова дисциплинског поступка исплати износ од 1.000,00 динара у року од 30 дана.

НЕСАВЕСНО ВРШЕЊЕ АДВОКАТСКИХ ПОСЛОВА И НЕСАВЕСНО ВОЂЕЊЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ПОСЛОВАЊА СТРАНКЕ

Првостепени Дисциплински суд Адвокатске коморе Војводине дана 13. 10. 1989. године донео је пресуду:

Дисциплински окривљени НП адвокат из Б. крив је што је као пуномоћник КК из Б. који се сада налази на издржавању казне у СМ, у периоду децембра 1987. до априла 1989. године неовлашћено и несавесно вршио адвокатске послове, тако што је у име свог клијента по решењу Општинског суда у Новом Саду наплатио износ од 6.176.083,00 динара па по одбитку својих трошкова тек у априлу 1989. год. странци исплатио 4.615.500,00 динара, дакле несавесно вршио адвокатске послове и несавесно водио материјално пословање странке чиме је починио тежу повреду адвокатске дужности из чл. 106 став 1 тачка 5 и 8 Статута АКВ, па га Веће осуђује на новчану казну у износу 500.000,00 динара коју је дужан платити у року од 15 дана.

Обавезује се окривљени да на име трошкова паушала у истом року плати АКВ 500.000,00 динара.

АДВОКАТ НЕ МОЖЕ БИТИ ВЛАСНИК АГЕНЦИЈЕ

Управни одбор Адвокатске коморе Војводине на седници одржаној 11. 05. 1990. године на основу чл. 30 ст. 8 Закона о адвокатури и служби правне помоћи (Сл. лист САПВ бр. 18/76) и на основу чл. 85 Статута АКВ, донео је, решење

БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине НН адвокат из К. због разлога из чл. 30 ст. 8 Закона о адвокатури и служби правне помоћи.

ПП адвокат из К. одређује се за преузимања адвокатске канцеларије НН из К.

Поводом тужбе у управном спору Врховни суд Војводине је донео пресуду којом је тужбу одбио.

Из образложења

Неспорно је у овој правној ствари, а то произилази из списка предмета, да је решењем Општинског секретаријата за привреду, финансије, урбанизам, стамбено комуналне послове и саобраћај Општине у К. бр. ху од 02. 04. 1990. уписано у регистар радњи оснивање Агенције за консалтинг и посредовање чији је власник тужи-

лац, по професији адвокат са адвокатском канцеларијом у К. При таквом стању ствари, те имајући у виду одредбу чл. 30 тач. 8 Закона о адвокатури и служби правне помоћи, тужена комора је правилно поступила када је донела решење о брисању тужиоца из Именика адвоката АКВ.

Изабрао и приредио
Милан Добросављевић
адвокат у Новом Саду

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 31. 03. 1995. године

1. Одбија се захтев за упис у Именик адвоката Караџић Радивоја, дипл. правника из Новог Сада.
2. Сретеновић Драгорад, дипломирани правник, рођен 23. 09. 1949. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Стари шор 133.
3. Петаковић Бранислав, дипломирани правник, рођен 08. 06. 1964. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Стари шор 116.
4. Живановић Гордана, дипломирани правник, рођена 22. 11. 1964. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Славонска 8.
5. Хорват Иштван, дипломирани правник, рођен 27. 10. 1930. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Кирешка 36.
6. Радуловић Јолан, дипломирани правник, рођена 18. 08. 1935. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Палићу, Кизур Иштвана 15.
7. Брковић Никола, дипломирани правник, рођен 02. 06. 1955. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Жарка Васиљевића 12.
8. Алексић Зоран, дипломирани правник, рођен 09. 07. 1956. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Булевар ослобођења 153.
9. Рашић Гордана, дипломирани правник, рођена 30. 09. 1955. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Трг Тоше Марковића 14/1.
10. Манојловић Јадранка, дипломирани правник, рођена 01. 08. 1953. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, Светог Саве 20.
11. Мохора Дорел, дипломирани правник, рођен 02. 09. 1957. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Лава Толстоја 12.
12. Лисул Петар, дипломирани правник, рођен 01. 10. 1948. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Милоша Великог 3/а.

13. Лукић Кристина, дипломирани правник, рођена 26. 07. 1940. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Трг Краља Петра Првог 10/14.

14. Лисица Милош, дипломирани правник, рођен 20. 04. 1934. године, уписује се 31. 03. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Краља Александра 14.

15. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Ковчин Дејан, рођен 02. 10. 1968. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милић Страхине, адвоката у Сомбору, дана 31. 03. 1995. године.

16. Условно се уписује Пуклин Драгутин, дипломирани правник, рођен 27. 07. 1960. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, Милетићева 41, са даном давања свечане изјаве.

17. Условно се уписује Олаи Ласло, дипломирани правник, рођен 19. 02. 1950. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сенти, Генерала Петра Драпшина 8, са даном давања свечане изјаве.

18. Условно се уписује Радојчић Радмила, дипломирани правник, рођена 12. 05. 1954. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Шеноина 9/2-5, са даном давања свечане изјаве.

19. Условно се уписује Изгарјан Миљивој, дипломирани правник, рођен 12. 09. 1940. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Жарка Зрењанина 14/а, са даном давања свечане изјаве.

20. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Лукић Кристина, адвокат у Панчеву, са даном 30. 03. 1995. године, због пензионисања.

21. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Лисица Милош, адвокат у Новом Саду, са даном 30. 03. 1995. године, због пензионисања.

22. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Рапајић Милан, адвокат у Новом Саду, са даном 01. 04. 1995. године, услед пензионисања. — Рапајић Мирко, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Рапајић Милана.

23. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Гајин Тајјана, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Анђелић Стевана, адвоката у Новом Саду, са даном 03. 03. 1995. године.

24. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Проданов Душан, адвокатски приправник у Сомбору, на адвокатско-приправничкој вежби код Вукичевић Радивоја, адвоката у Сомбору, са даном 01. 03. 1995. године.

25. Узима се на знање да је Милошевић Милена, адвокат у Црвенки привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 15. 01. 1995. године, због породилског одсуства. — Микулић Божидар, адвокат у Црвенки, поставља се за привременог заменика Милошевић Милени, адвокату у Црвенки.

26. Узима се на знање да је Кијац Милован, адвокат у Новом Саду, наставио са радом након привремене спречености, дана 01. 04. 1995. године. — Кнежевић Слободан, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика Кијац Милована.

27. Узима се на знање да су Арко Надежда и Вукашинов Славица, адвокати у Ковину, раскинуле уговор о удруживању, дана 15. 03. 1995. године.

Адвокат Арко Надежда наставиће са радом на адреси Ковин, ЈНА 28, а Вукашинов Славица, на адреси Ковин, Лазе Костића 2.

28. Узима се на знање да су Аврамов Славица и Аврамов Душко, адвокати у Зрењанину, раскинули уговор о удруживању, дана 27. 03. 1995. године.

Адвокат Аврамов Славица наставиће са радом на адреси Зрењанин, Пупинова 2/1, а Аврамов Душко, на адреси Зрењанин, Краља Александра Првог Караборђевића 23.

29. Узима се на знање да је Денда Славко, адвокат у Житишту, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Зрењанин, Трг слободе 5, почев од 20. 03. 1995. године.

30. Узима се на знање да је Маџар Љиљана, адвокат у Новом Саду, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Чуруг, Народне револуције 55, почев од 01. 04. 1995. године.

31. Узима се на знање да је Латиновић Војо, адвокат у Кикинди, преселио своју адвокатску канцеларију, на адресу Немањина 1, почев од 20. 03. 1995. године.
32. Узима се на знање да је Прпа Милан, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Пашићева 13, почев од 02. 03. 1995. године.
33. Узима се на знање да је Инђић Драган, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Браће Радића 32, почев од 13. 03. 1995. године.
34. Узима се на знање да је Пандуров Александра, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Жељезничка 4, почев од 10. 03. 1995. године.
35. Узима се на знање да је Чик Андрија, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Змај Јовина 2/1, почев од 03. 03. 1995. године.
36. Узима се на знање да је Поповић Радован, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Позоришни трг 1, почев од 21. 02. 1995. године.
37. Узима се на знање да је Хархаи Жељко, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Позоришни трг 1, почев од 21. 02. 1995. године.
38. Узима се на знање да је Мркић Сава, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Змај Јовина 2, почев од 10. 03. 1995. године.
39. Узима се на знање да је Милићевић Милорад, адвокат у Панчеву, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Народног фронта 1, почев од 01. 03. 1995. године.
40. Узима се на знање да је Николић Жарко, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Трг Републике 15, почев од 24. 03. 1995. године.
41. Узима се на знање да је Николић Јелена, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Трг Републике 15, почев од 24. 03. 1995. године.
42. Узима се на знање да је Зекић Радивоје, адвокат у Вршцу, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Гаврила Принципа 10, почев од 29. 03. 1995. године.
43. Узима се на знање да је Миловић Драган, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Пушкинов трг 4/46, почев од 01. 04. 1995. године.
44. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 28. 02. 1995. године између „Војводинашпед“ Холдинг предузећа Нови Сад, ДОО „Војводинашпед-комерц“ за шпедицију — Нови Сад и ДОО „Војводинашпед-промет“ Нови Сад из Новог Сада, и Бисалов Миодрaга, адвоката у Новом Саду.
45. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 03. 01. 1995. године између „СПАС 2“ п.о. из Суботице, и Инђић Драгана, адвоката у Суботици.
46. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 08. 03. 1995. године између „Тргопрогрес“ из Панчева, и Пешић Биљане, адвоката у Панчеву.
47. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 10. 02. 1995. године између ПП „Центропапир“ из Новог Сада, и Петковски Горана, адвоката у Новом Саду.
48. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 10. 01. 1995. године између Сервиса за прање и пеглање рубља и одеће „Глатко“ из Сомбора, и Жолдош Александра, адвоката у Сомбору.
49. Дан 25. 03. 1995. године у свечаним салонима на Петроварадинској тврђави одржан је Адвокатски бал.

Управни одбор

Уређивачки план за тематске бројеве „Гласника“ у 1995. години:
МИТ И ПРАВО (рок за предају радова 17. IV 1995)
СВОЈИНСКА ТРАНСФОРМАЦИЈА (рок за предају радова 25. V 1995)
ПРАВО И МЕТАФИЗИКА (рок за предају радова 15. VII 1995)
РАДНИ ОДНОСИ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ (рок за предају радова 1. X 1995)
ВЕШТАЧЕЊА У СУДСКОМ ПОСТУПКУ (рок за предају радова
1. XI 1995 — подтема)

Уређивачки одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора.

ГЛАСНИК АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 60,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са ознаком „за Гласник“)

Овај број закључен је 31. III 1995. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Нови Сад

